

SZAHAROV- DÍJ

**25 ÉVE AZ EMBERI
JOGOK VÉDELMÉNEK
SZOLGÁLATÁBAN**

A hiker with a beard and a blue jacket is walking up a steep, rocky mountain trail. He is using trekking poles and has a red backpack. The trail is made of loose rocks and is surrounded by dry, scrubby vegetation. In the background, there are more mountains and a valley under a clear blue sky. A large, dark green tree is on the left side of the trail.

"Az embereknek mindig a meggyőződésüket kell követniük. Az emberi jogok jelentik a civilizáció alapját".

Elena Bonner

Előszó

2013-ban ünnepeljük, hogy immár huszonöt éve védjük és támogatjuk az emberi jogokat a Szaharov-díj odaítélése révén.

E 25 év során elismertük és támogattuk azoknak az egyéneknek és szervezeteknek a küzdelmét, akik saját és mások jogainak védelmében bátran kiálltak a rasszizmus, az elnyomás, a háborúk, a terrorizmus, a bebörtönzés és a kínzás ellen.

Ebben az évben különös öröömre szolgál, hogy a Szaharov-díj díjazottjai között üdvözölhetem Malálá Júszafzajt, ezt a bátor, fiatal pakisztáni lányt, akinek a gyermekek oktatáshoz való joga melletti elkötelezettsége igazán motiváló. Malálá lányok és nők önrendelkezéséért folytatott küzdelmének színtere immár nem csak Pakisztán, hanem az

egész világ. Malálá világszerte inspiráló példát jelent a gyermekek és felnőttek számára, és célunk, hogy konkrét támogatás révén kövessük az általa kitaposott ösvényt. Az Európai Unió a 2012. évben a Nobel-díjjal elnyert összeget „A béke gyermekei” elnevezésű kezdeményezés támogatására fordította, amely kezdeményezés világszerte – többek között Pakisztánban is – segíti a gyermekek oktatáshoz való jogának érvényesítését.

Az Európai Parlament az Európai Unió több mint 500 millió polgárának képviselőjeként teljes mértékben elkötelezett az emberi jogok ügye mellett. Az Európai Parlament nagyon is konkrét formában: emberi jogokkal foglalkozó állásfoglalások, helyszíni látogatások, diplomáciai szintű beavatkozások és választási megfigyelési missziók formájában áll ki a közös értékek

mellett. Az Európai Parlament határozottan szólal fel a politikai foglyok, a másként gondolkodók és az emberi jogok védelmezői mellett.

Az Európai Parlament valamennyi díjazottat és EP képviselőt összefogó Szaharov-hálózata révén erős platformot kívánunk biztosítani azok számára, akik féltve őrzik a gondolat szabadságát, és világszerte erősíteni kívánjuk a minden európai polgár számára oly értékes béke, tolerancia, szabadság, emberi jogok és jogállamiság üzenetét.

Büszkeséggel tölt el, hogy az Európai Parlament 2013-ban három olyan díjazottat fogadhatott díjátadó ünnepségén, akik kitüntetésük idején politikai okokból nem jelenhettek meg az Európai Parlament előtt. E díjazottak az „Asszonyok

fehérben” (Damas de Blanco) és Guillermo Fariñas Kubából, valamint a mianmari/burmai politikai fogoly: Aung Szan Szú Csi.

A Szaharov-díj odaítélésének ez évben ünnepelt 25. évfordulója alkalmából a világ minden tájáról hívtam meg díjazottakat, hogy jelenlétükkel az Európai Parlamenttel együtt erősítsék a világszerte az emberi jogokért és az alapvető szabadságokért folytatott közös harcunkat, valamint azokat az eszméket, amelyekért díjazottjaink mindennapi életük során küzdenek.

Együtt folytatjuk a közös munkát a Szaharov-díjjal elismert bátor nőkkel és férfiakkal, most pedig ezzel a fiatal lánnyal is annak érdekében, hogy az egyetemes emberi jogok, amelyekben hiszünk, mindenki számára valósággá váljanak.

Martin Schulz
az Európai Parlament elnöke

A Szaharov-díj

A gondolatszabadságáért adományozott Szaharov-díjat 1988-ban alapították Andrej Szaharov orosz atomtudós és emberi jogi aktivista tiszteletére. Ma ez az Európai Unió által az emberi jogok védelmében tett erőfeszítésekért adományozott legmagasabb szintű elismerés, amely egyben erkölcsi támogatást is nyújt a díjazottak számára, megerősítve őket az ügyükért folytatott küzdelmükben.

Az eddigi díjazottak között személyek és csoportok is szerepelnek: másként gondolkodók, politikai vezetők, újságírók, jogászok, civil társadalmi aktivisták, frók, anyák és feleségek, kisebbségi vezetők, egy terrorellenes csoport, békeaktivisták, egy a kínzás betiltásáért küzdő aktivista, egy karikaturista, egy hosszú ideje bebörtönzött lelkiismereti fogoly, egy filmkészítő, valamint az ENSZ szervezete. A díj elsősorban a véleménynyilvánítás szabadságát, a kisebbségek jogainak védelmét, a nemzetközi jog tiszteletben tartását, a demokrácia elmélyítését és a jogállamiság megvalósítását jutalmazza.

Az Európai Parlament a Szaharov-díjat és a vele járó 50 000 euró összegű pénzadományt minden évben, az év vége felé, ünnepélyes plenáris ülésen adja át Strasbourghban. A jelölteket képviselőcsoportok vagy legalább 40 európai parlamenti képviselő terjesztheti elő. A kiválasztott személyeket és csoportokat a Külügyi Bizottság, a Fejlesztési Bizottság és az Emberi Jogi Albizottság együttes ülésén mutatják be, majd a képviselők három jelöltre szűkítik a listát. A díjazottat vagy díjazottakat minden évben az Elnökök Értekezlete választja ki, amely – a Parlament elnökével az élén – a Parlament képviselőcsoportjainak elnökeiből áll, ami a díjazott kiválasztását valódi európai döntéssé emeli.

„Az életben nem az a pusztá tény a lényeg, hogy éltünk, hanem az, hogy mit tettünk hozzá mások életéhez”.

Nelson Rolihlahla Mandela

A névadó:

Andrei Sakharov

Andrej Szaharov (1921–1989), az elismert fizikus, a Szovjet Tudományos Akadémia tagja, ellenzéki gondolkodó, az 1975-ös Nobel-békedíj nyertese Gorkijban (ma Nyizsnij Novgorod) töltötte száműzetését, amikor tudomására jutott, hogy az Európai Parlament egy a „gondolatszabadságért járó díjat” kíván létrehozni, amely az ő nevét viseli. 1987-ben, száműzetéséből küldött üzenetében örömét fejezte ki és engedélyt adta ahhoz, hogy az Európai Parlament róla nevezze el a díjat. A díjat joggal tekinthette bátorításként mindenki számára, aki hozzá hasonló módon az emberi jogokért folytatott harcnak szentelte életét.

Andrej Szaharov mint a szovjet nukleáris fizika egyik úttörője számára akkor vált aggasztóvá a helyzet, amikor megkezdődött a fegyverkezési verseny, amely jelentősen megnövelte a hidegháborús időszakban a világot fenyegető nukleáris háború veszélyét. Az először szamizdatban, majd a nyugati sajtóban megjelent tanulmánya (*Tűnődések a fejlődésről, a békés együttélésről és a szellemi szabadságról*) után Szaharovot minden katonai vonatkozású kutatástól eltiltották. 1970-ben társaival

együtt megalapította a Szovjetunióban az Emberi Jogi Bizottságot, és 1972-ben feleségül vette Jelena Bonner emberi jogi aktivistát. A kormány növekvő nyomása ellenére Szaharov nem pusztán a hazájában másként gondolkodók szabadon bocsátásáért küzdött, hanem a rezsim egyik legbátrabb bírálója lett, megtestesítve az alapvető jogok lábbal tiprása elleni keresztes hadjáratot. A Nobel-békedíj Bizottság szavaival élve „az emberiség lelkiismeretének szóvivője volt”. Sem a súlyos fenyegetések, sem a száműzetés nem tudta megtörni ellenállását.

Andrej Szaharovot a szovjet hatóságok Gorkijba száműzték, ezzel korlátozva a külföldiekkel való kapcsolattartását. A róla elnevezett díj azonban korlátokat nem ismerve – még az elnyomó rendszerek határait is átváltoztatva – részesíti elismerésben az emberi jogi aktivistákat és másként gondolkodókat az egész világon. A díjjal kitüntetett emberi jogi jogvédők drágán megfizettek az emberi méltóság védelme iránti elkötelezettségükért: sokukat üldözték, elvesztették személyes szabadságukat, fizikailag bántalmazták vagy

száműzték őket. Számos esetben a díjazottak nem vehették át személyesen az elismerést.

A 2012-ben díjazott Naszrin Szotudeh sem tudott személyesen megjelenni a díj átadásakor. Az Iránban bebörtönzött Szotudeh a néhai Andrej Szaharovnak címzett leveleiben filozofikus hangvételben ír a másként gondolkodás jelentéséről, és párhuzamot von saját ügye és a Szaharov által képviselt ügy között.

„Az Ön emlékiratainak az olvasása sok tekintetben izgalmas volt számomra. Módszereink hasonlósága és a sok közös pont meglelte mind rendkívül ösztönzően hatott rám, és természetesen csodálatra méltónak tartom azt, ahogyan nem volt hajlandó elfogadni országunk kormányának tekintélyelvű módszereit.

Ön rendkívüli módon volt képes nap mint nap megújítani az életét és az ellenállást. Ön természetesen Goethe szellemét tükrözte, aki azt mondta: „szabadság, élet nem jár, csak azoknak, kiknek naponta kell kivívniuk”.

„Amit Ön elért, az óriási győzelem volt minden

szabadságharcos számára az egész világon. Az Ön meg nem valósult álmait megvalósíthatják azok, akik utánunk jönnek. Biztosan küzdeniük kell az álmaikért, és őrizni fogják azokat”.

A Szaharov-díjjal kitüntetettek – a díj névadójához hasonlóan – arról tesznek tanúbizonyságot, hogy mennyi bátorság, türelem és belső erő szükséges az emberi jogok védelmezéséhez és egyetemes érvényre juttatásához.

A Szaharov-díj hálózat

A Szaharov-díj hálózatot 2008-ban, a díj alapításának 20. évfordulóján hozták létre.

Az Európai Parlament ez alkalomból konferenciát rendezett „20 év az emberi jogok aktív szolgálatában: a Szaharov-díjasok elbeszélnek saját történetüket” címmel. Sok díjazott részt vett ezen a konferencián és megosztotta gondolatait az emberi jogok globális helyzetéről és a Szaharov-díj hatásáról. Hauwa Ibrahim, 2005-ös díjazott, a díjjal járó összeget több mint 100 gyermek iskoláztatására fordította. A „Las Madres de la Plaza de Mayo”, 1992-es díjazottak, könyvesboltot, politikai kávéházat és népfőiskolát nyitottak több mint 2400 diák számára. Jelena Bonner, Andrej Szaharov özvegye – aki maga is köztudottan

az emberi jogok és a demokrácia aktív védelmezője – a konferencián megerősítette férje azon hitét, hogy „az embereknek mindig a meggyőződésüket kell követniük”, és saját abbéli hitét, hogy „az emberi jogok jelentik a civilizáció alapját”.

Az Európai Parlament akkori elnöke, Hans-Gert Pöttering által elindított hálózat olyan platformot képvisel, amelynek keretében a díjazottak megismerhetik egymás tevékenységét és kifejezhetik szolidaritásukat egymás iránt.

A díjazottak közös nyilatkozatot írtak alá, amelyben „arról állapodtak meg, hogy a Szaharov-díjasok az Európai Parlamenttel közösen és vele együttműködésben fellépve az

emberi jogi aktivisták támogatása érdekében az egész világon fokozzák közös erőfeszítéseiket”.

A hálózat ezt követően részt vett a 2011. novemberi magas szintű konferencián, amelyre az Európai Parlament akkori elnöke, Jerzy Buzek valamennyi díjazottat meghívott, hogy megvitassák az átmeneti demokráciák problémáit, a nők szerepét és az új technológiák hatását. A konferencián Buzek úr hangsúlyozta, hogy „nem a Facebook vagy a Twitter buktatott meg elnyomó rendszereket – hanem az emberi szellem, és a szabadság és a pozitív változások utáni vágy”.

A Szaharov-díj hálózat 2012-ben tartott éves rendezvényén a hálózat jelenlegi társelnökei – Martin Schulz, az Európai Parlament elnöke és

a 2011. évi díjazottak, Ali Farzat, Aszma Mahfúz, és Ahmed asz-Szanúsi – az arab tavasz eseményei nyomán nyilvánosan megvitatták nézeteiket a születő demokráciákról. A díjazottak a Demokrácia Világforum („World Forum for Democracy”) Strasbourgban, az Európai Parlament védnöksége alatt tartott első ülésén is felszóltak.

2013-ban ünnepeljük a Szaharov-díj alapításának 25. évfordulóját. Ebben az évben számos vitát és magas szintű konferenciát tartott a Szaharov-hálózat, amelyek során a világ minden tájáról érkeztek díjazottak az Európai Parlamentbe, hogy megvitassák küzdelmüket, valamint megerősítsék és gazdagítsák egymást a Szaharov-hálózat keretein belül.

A DÍJAZOTTAK

1988 Nelson Rolihlahla Mandela és Anatolij Marcsenko (posztumusz)
1989 Alexander Dubček
1990 Aung Szan Szú Csi
1991 Adem Demaçi
1992 Las Madres de Plaza de Mayo
1993 Oslobodjenje
1994 Taszlíma Naszrin
1995 Leila Zana
1996 Vej Csing-seng
1997 Szalíma Gazáli
1998 Ibrahim Rugova
1999 Xanana Gusmão
2000 ¡Basta Ya!
2001 Izzat Ghazzawi; Nurit Peled-Elhanan; Dom Zacarias Kamwenho

2002 Oswaldo José Payá Sardiñas
2003 Kofi Annan ENSZ-főtitkár és az Egyesült Nemzetek teljes személyzete
2004 a Fehérorosz Újságírók Szövetsége
2005 „Asszonyok fehérben”, Hauwa Ibrahim és a Riporterek Határok Nélkül
2006 Aljakszandr Milinkevics
2007 Szalih Mahmúd Mohamed Oszman
2008 Hu Csia
2009 Memorial (Oleg Orlov, Szergej Kovaljov és Ljudmila Alekszejeva, a Memorial és az összes többi oroszországi emberi jogi aktivista nevében)
2010 Guillermo Fariñas
2011 Arab tavasz (Mohamed Buazízi, Aszma Mahfúz, Ahmed asz-Szanúszi, Razan Zajtúna és Ali Farzat)
2012 Naszrin Szotudeh és Dzsafer Panahi
2013 Malálá Júszafzaj

2013

Malálá Júszafzaj

Malálá Júszafzaj egy 16 éves pakisztáni lány, akit a Talibán követői arcon lőttek, hogy más lányokkal együtt elriasszák az iskolába járástól.

„Közvetlen közelről fejbe lőtték, és ez csak erősebbé tette” – mondta Angelina Jolie hollywoodi színésznő az első olyan projekt elindítása alkalmából, amely 40 lány iskolába járását támogatja a pakisztáni Szvat-völgyben.

Az Egyesült Királyságban végzett hosszas kezelést követően a jelenleg is ott élő Malálá felgyógyult sérüléseiből, és kijelentette, hogy azt akarja elérni, hogy „minden lány és minden gyermek részesüljön oktatásban”.

Malálá küzdelme 11 éves korában kezdődött, amikor névtelenül naplót írt egy, a tálib uralom alatt a Szvat-völgyben élő iskolás lány mindennapjairól a BBC urdu nyelvű online szolgálata számára.

2009. január 14-i bejegyzésében ez olvasható: „Lehet, hogy nem megyek többé iskolába”. Iskolájának igazgatója bejelentette a téli szünet kezdetét, viszont arról nem beszélt, hogy az iskola mikor nyitja meg újra a kapuit. 2009. január 15-én a Talibán bejelentette, hogy az összes szvat-völgybeli leányiskolát bezárják. Addigra már több mint 150 iskolát felrobbantottak.

Nem sokkal ezután Malálának és családjának el kellett menekülnie az ostrom alá vett Mingora városából, ahol a Talibán és a pakisztáni hadsereg harcolt egymással a hatalomért. Malálá iskoláját lerombolták.

Amikor a biztonsági helyzet javulását követően visszatértek otthonukba, Malálát és édesapját,

Ziauddint – a Jirga liberális szellemű tagját, aki egy lányiskola igazgatója volt – fenyegetések érték. Malálá azonban továbbra is szókimondó interjúkban és TV-szereplésekben állt ki a lányok oktatása mellett, és önkéntesen szerepelt a szvat-völgybeli lányoktatásról készült „*Class dismissed in Swat Valley*” (Egy osztály megszűnése a Szvat-völgyben) és a „*A school girl's odyssey*” (Egy iskolás lány hányattatásai) című dokumentumfilmekben. Egy adományból iskolabuszt vásárolt. Ugyanezen a buszon utazott hazafelé, amikor őt meglőtték, két másik lányt pedig megsebesítettek egy, a Tehrik-e tálib párt által felvállalt támadás során.

A támadás célja az volt, hogy Malálát megöljék és „megleckéztessenek” mindenkit, aki kapcsolatban állt vele és a pakisztáni fiatal lányok és nők tanuláshoz, szabadsághoz és önrendelkezéshez való jogáért folytatott küzdelmével. De Malálá folytatja a harcot.

2013. július 12-én, a 16. születésnapján Malálá beszédet mondott a Gordon Brown, az ENSZ globális oktatásért felelős különmegbízottja által szervezett, az Egyesült Nemzetek központjában tartott ENSZ-eseményén.

„A terroristák azt hitték, hogy megváltoztathatják a céljaimat és elfojthatják az ambícióimat – mondta – De semmi sem változott az életemben, egyetlen dolgot kivéve: a gyengeség, a félelem és a reménytelenség meghalt, helyette erő és bátorság született.”

Az ENSZ november 10-ét Malálá-napnak nyilvánította, hogy felhívja a figyelmet a lányok iskolába járáshoz való jogára; Pakisztán és az UNESCO pedig létrehozta a lányok oktatását segítő Malálá Alapot.

© Isopix/Action Press

1988

Nelson Rolihlahla Mandela

Hat évvel azután, hogy elnyerte az első Szaharov-díjat, Nelson Mandelát az első szabad választások alkalmával a Dél-afrikai Köztársaság első fekete elnökévé és kormányfőjévé választották. Mandela 27 évet töltött börtönben az apartheid uralom idején és a rasszizmussal szembeni ellenállás szimbólumává vált. Az 1988-as díjátadás időpontjában Mandela még házi őrizetben volt, de négy hónappal szabadulását követően – 1990 júniusában – beszédet mondott az Európai Parlamentben. Meginghatatlan volt abbéli meggyőződése, hogy csak egy igazságos és tartós megoldással lehet Dél-Afrikát „egységes, demokratikus és a rasszizmustól mentes országgá” átalakítani. Minden, ami nem ér fel ezzel, „a számtalan dél-afrikai és régióbeli hazafi emlékének megsértését jelenti, akik életüket áldozták ezért a mai percért, amikor határozottan kijelenthetjük, hogy már látjuk az apartheid rendszer végét”.

Amikor 10 évvel elnöki esküje letétele után elköszönt a dél-afrikai parlamenttől, ezt mondta: „egykori ellenségeinknek sikerült az apartheidből a demokráciába történő békés átmenetet tárgyalások útján megvalósítani, pontosan azért, mert készek voltunk elfogadni a másikkban a jóságra való természetes képességet”.

Nelson Mandela, akinek 1993-ban odaítélték a Nobel-békedíjat, visszavonult a közéletből, de továbbra is ideáinak él: részt vesz két jótékonyági szervezetében, a Nelson Mandela Alapítványban (Nelson Mandela Foundation) és a Nelson Mandela Gyermekalapítványban (Nelson Mandela Children's Fund) folyó munkában.

2013 júniusában a 94 éves Nelson Mandela súlyos tüdőfertőzéssel került kórházba, amelyet még fogva tartása idején szerzett. Világszerte emberek ezrei biztosították szeretetükről és támogatásukról.

Miként maga Mandela mondta, „az életben nem az a pusztán tény a lényeg, hogy éltünk, hanem az, hogy mit tettünk hozzá mások életéhez”.

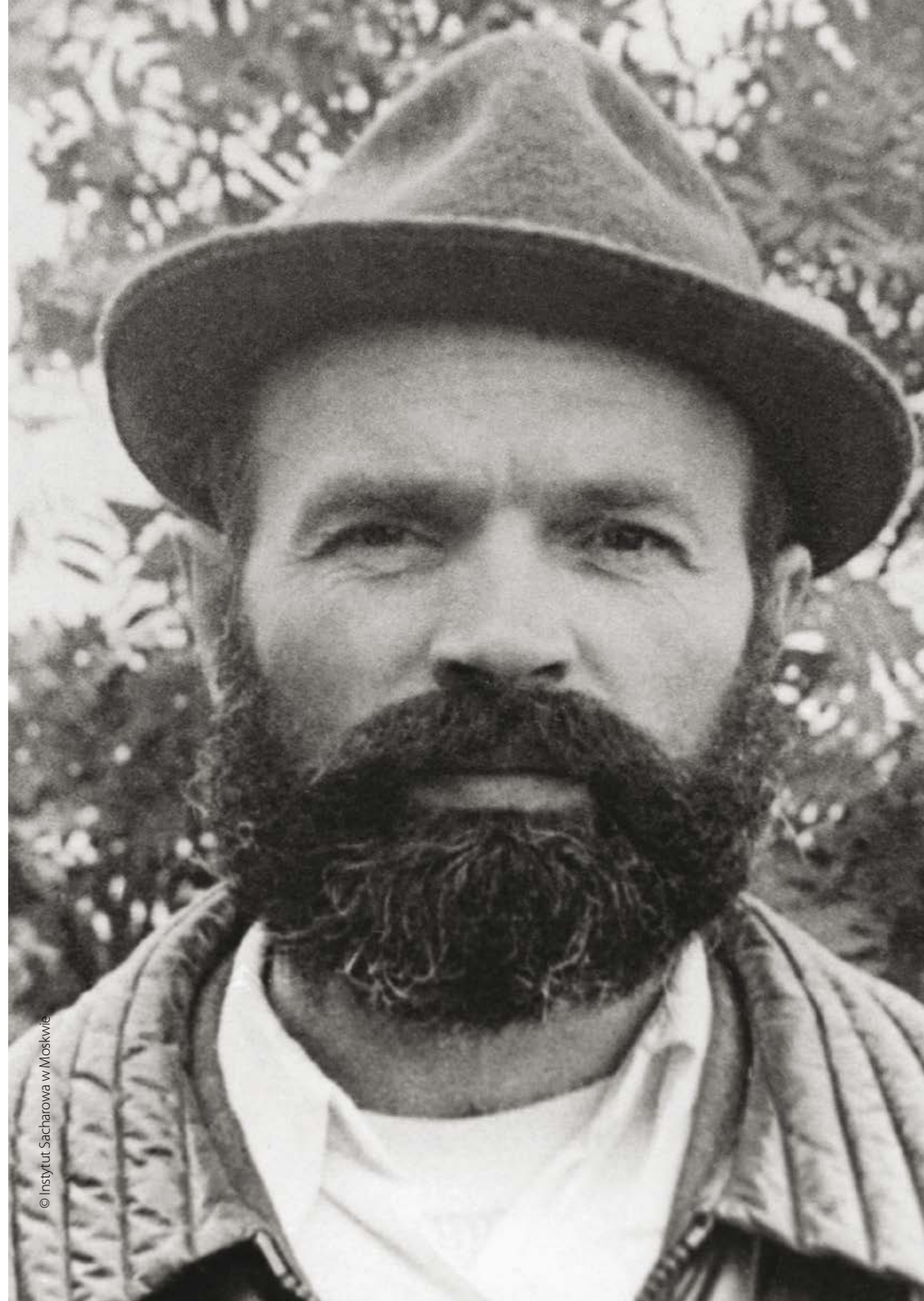
1988

Anatolij Marcsenko

Anatolij Marcsenko az egykori Szovjetunió egyik legismertebb ellenzéki gondolkodója 1986-ban hunyt el a csiszipoli börtönben, miután három hónapig éhségsztrájkot folytatott az összes szovjet lelkiismereti fogoly szabadon bocsátásáért. Csak 48 éves volt, de életéből 20 évet börtönben vagy belső száműzetésben töltött. A halálát követő nemzetközi felháborodás jelentősen hozzájárult ahhoz, hogy Mihail Gorbacsov, a kommunista párt főtitkára 1987-ben végre engedélyezte számos lelkiismereti fogoly szabadon bocsátását.

Marcsenko *Tanúvallomás* című önéletrajzi művével szerzett széles körű ismertséget, amelyben az általa a szovjet munkatáborokban és börtönben eltöltött időszakot meséli el. Marcsenko csak 8 éves koráig járt iskolába, majd börtönévei alatt képezte magát. 1966-ban történt szabadon bocsátását követően megírta nagy hatású művét és csatlakozott a szovjet emberi jogi mozgalomhoz. 1975-ben alapító tagja volt a Moszkvai Helsinki Csoportnak, amely tiltakozásokat szervezett, fellebbezéseket nyújtott be és számos nyílt levelet megjelentetett, amelyek miatt Marcsenkót számos alkalommal börtönbe zárták.

1988-ban, amikor a Szaharov-díjat átadták Marcsenko özvegyének, Larissza Bogoraznak, Andrej Szaharov az Európai Parlamentnek küldött üzenetében a következő szavakkal méltatta Anatolij Marcsenkót: „A Tanúvallomással Marcsenko mondta el először az igazat a sztálini időszakot követő munkatáborokról és börtönökről. Könyve az emberi jogi mozgalom alapkövévé vált országunkban. Az igazságért folytatott erőszakmentes küzdelmet átható moralitásával, a teljes és tiszta igazság felfedésére való törekvésével a könyv felszította az elnyomó szervek gyűlöletét a szerző ellen. A könyvében kimondott igazságért, állhatatosságáért, szilárd erkölcsi elveiért életének ezt követő részével és a csiszipoli börtönben bekövetkezett tragikus halálával kellett bűnhődnie. Marcsenko életével és munkásságával rendkívüli mértékben hozzájárult a demokrácia, a humanitás és az igazságosság ügyéhez”.

1989

Alexander Dubček

Alexander Dubček (1921–1992) az egykori keleti blokk ébredésének és megújításának egyik kezdeményezője és az 1968-ban Csehszlovákiában zajlott „prágai tavasz” néven ismertté vált reformmozgalom meghatározó alakja volt.

Dubček olyan családban nőtt fel, amely elkötelezett volt a szovjet szocializmus építése mellett. 1939-ben Dubček titokban belépett a kommunista pártba, és Csehszlovákia második világháborús megszállását követően a németbarát szlovák állam ellen szerveződő illegális ellenállási mozgalomhoz is csatlakozott.

Amikor 1968-ban a hithű kommunista Dubčeket kinevezték a csehszlovák kommunista párt új főtitkárává, a kommunista rendszer liberalizálását tűzte ki céljául.

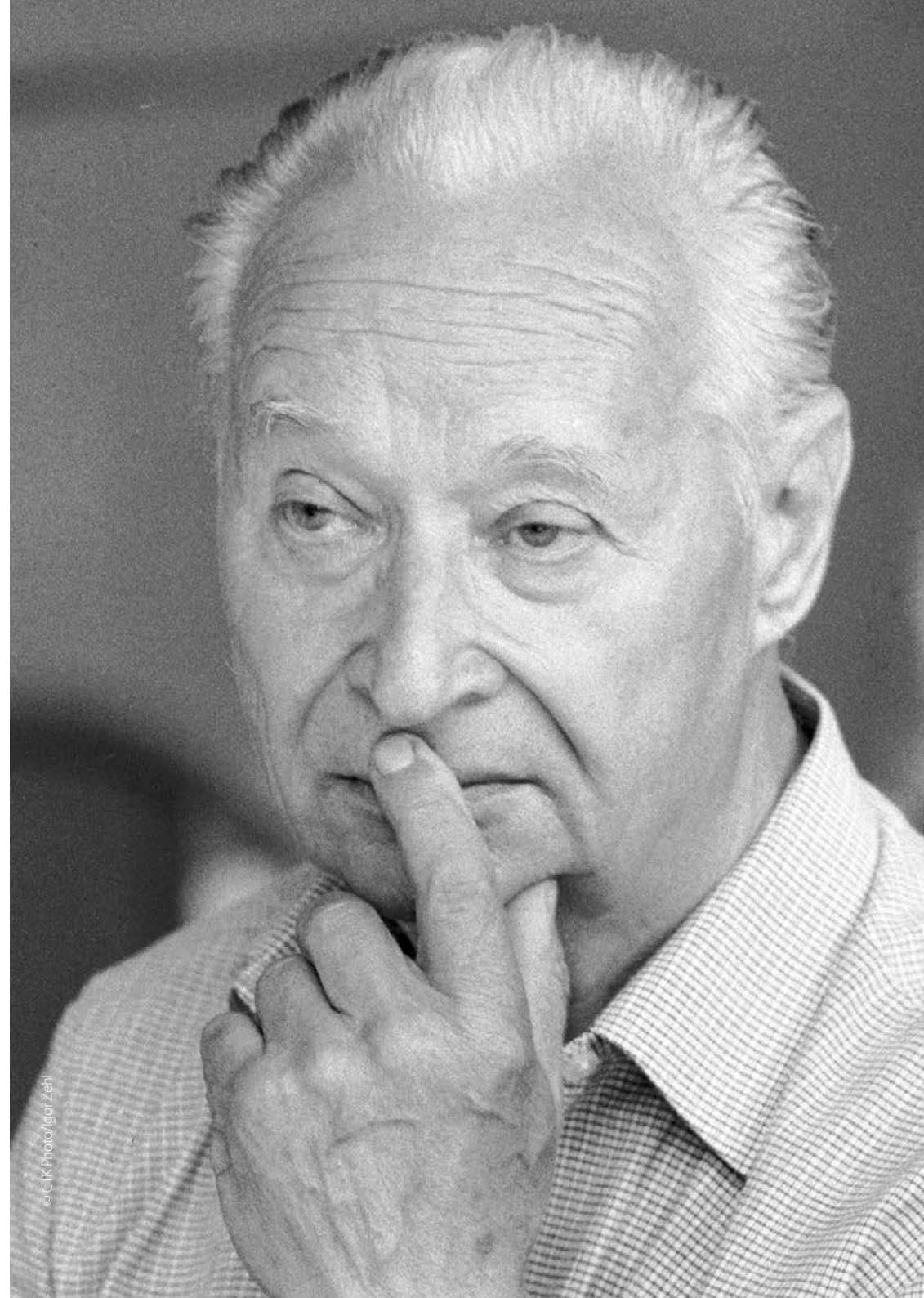
Számos liberális reformot végrehajtott: biztosította a nagyobb fokú sajtószabadságot, rehabilitálta a sztálini időszak politikai tisztogatásainak áldozatait, és reformprogramot indított útjára, amely gazdasági reformok végrehajtását és a csehszlovák politikai élet átfogó demokratizálását foglalta magában. Reformjait nem nézték jó szemmel Moszkvában, és az

„emberarcú” szocializmus megteremtésére irányuló törekvéseit 1968. augusztus 21-én a Varsói Szerződés tankjai söpörték el, amelyek Csehszlovákiába bevonulva átvették a hatalmat Prágában. Dubčeket elfogta a KGB, majd a Kremlbe vitték, ahol rövid ideig fogva tartották.

1970-ben hazaárulással vádolták meg, megfosztották hivatalától és kizárták a csehszlovák kommunista pártból. Tizenöt éven át hétköznapi munkásként élt, és csak 1988-ban tért vissza közéletbe, hogy polgárjogi aktivistaként tevékenykedjen.

Az 1989-es csehszlovákiai forradalom után a Szövetségi Gyűlés elnökévé választották, amely tisztséget 1989 és 1992 között töltötte be. Andrej Szaharov a róla elnevezett díj átadásának alkalmából felolvasott üdvözlő üzenetében a glasznosztýért éveken át küzdő szovjet ellenzékieknek is reményt adó emberként jellemezte Dubčeket, aki azt kívánta, hogy „a prágai tavasz révén 1990-ben és az azt követő években mindenkor az európai közösségi szellem nagy szimfóniája zengjen”.

Dubček 1992-ben, autóbalesetben veszítette életét.

© CTK Photo/Igor Zehn

1990

Aung Szan Szú Csi

Aung Szan Szú Csi, a mianmari/burmai demokratikus mozgalom vezetője, 1990-ben kapta meg a Szaharov-díjat. Egy évvel később Nobel-békedíjjal is kitüntették.

Édesapja a független Burma nemzeti hőisének tartott Aung Szan, aki Szú Csi kétéves korában gyilkosság áldozatává vált, édesanyja pedig Khin Csi, tekintélyes burmai diplomata volt. 1988-ban a külföldön élő Szú Csi visszatért Burmába, hogy haldokló édesanyját ápolja. Ekkor szemtanúja volt a Ne Win katonai uralma ellen tiltakozók brutális lemészárlásának, ami arra készítette, hogy erőszakmentes küzdelmet indítson a demokráciáért és az emberi jogokért.

Az 1990 után következő két évtized nagy részét házi őrizetben vagy börtönben töltötte, miután a hatalmon lévő katonai junta az Aung Szan Szú Csi által alapított Nemzeti Liga a Demokráciáért (NLD) elnevezésű pártot letartóztatásokkal és véres megtorlásokkal próbálta meg elnyomni, és megtagadta a hatalom átadását annak ellenére, hogy az NLD abban az évben elsőprő többséggel megnyerte a választásokat. Házi őrzete idején a hatóságok nem adtak beutazási vízumot

rákban szenvedő férjének, hogy meglátogassa őt Burmában, inkább Szú Csit ösztönözték arra, hogy hagyja el az országot. Mivel attól félt, hogy nem engedik visszatérni, nem hagyta el az országot, és többet nem látta férjét, aki 1999-ben elhunyt.

Még házi őrizetben élte meg az országban két évtizedes szünet után, 2010-ben rendezett következő választást, ám hat nappal azután szabadon engedték. Az ország demokratizálódásának megindulását követően, 2012 áprilisában jelöltként indult az időközi parlamenti választásokon, amelyeken pártja a 45-ből 43 képviselői helyet elnyert. Ma ő a parlamenti ellenzék vezetője.

Választási győzelme alkalmával az Európai Parlament, amely korábban többször felszólított Aung Szan Szú Csi feltétel nélküli szabadon bocsátására, példaként állította „az önkényuralommal szembeni önzetlen [bátorságát] és a szabadságért és demokráciáért folytatott [küzdelemét]”.

2013-ban Aung Szan Szú Csi bejelentette, hogy indulni fog a mianmari elnökválasztáson.

1991

Adem Demaçi

Az 1936-ban, a koszovói Pristinában született író, Adem Demaçi életének jelentős részét (1958 és 1990 között) börtönben töltötte a koszovói albánok alapvető jogaiért folytatott küzdelméért és azért, mert kimondta az igazságot a kétféle koszovói albánnal szembeni szerb elnyomásról.

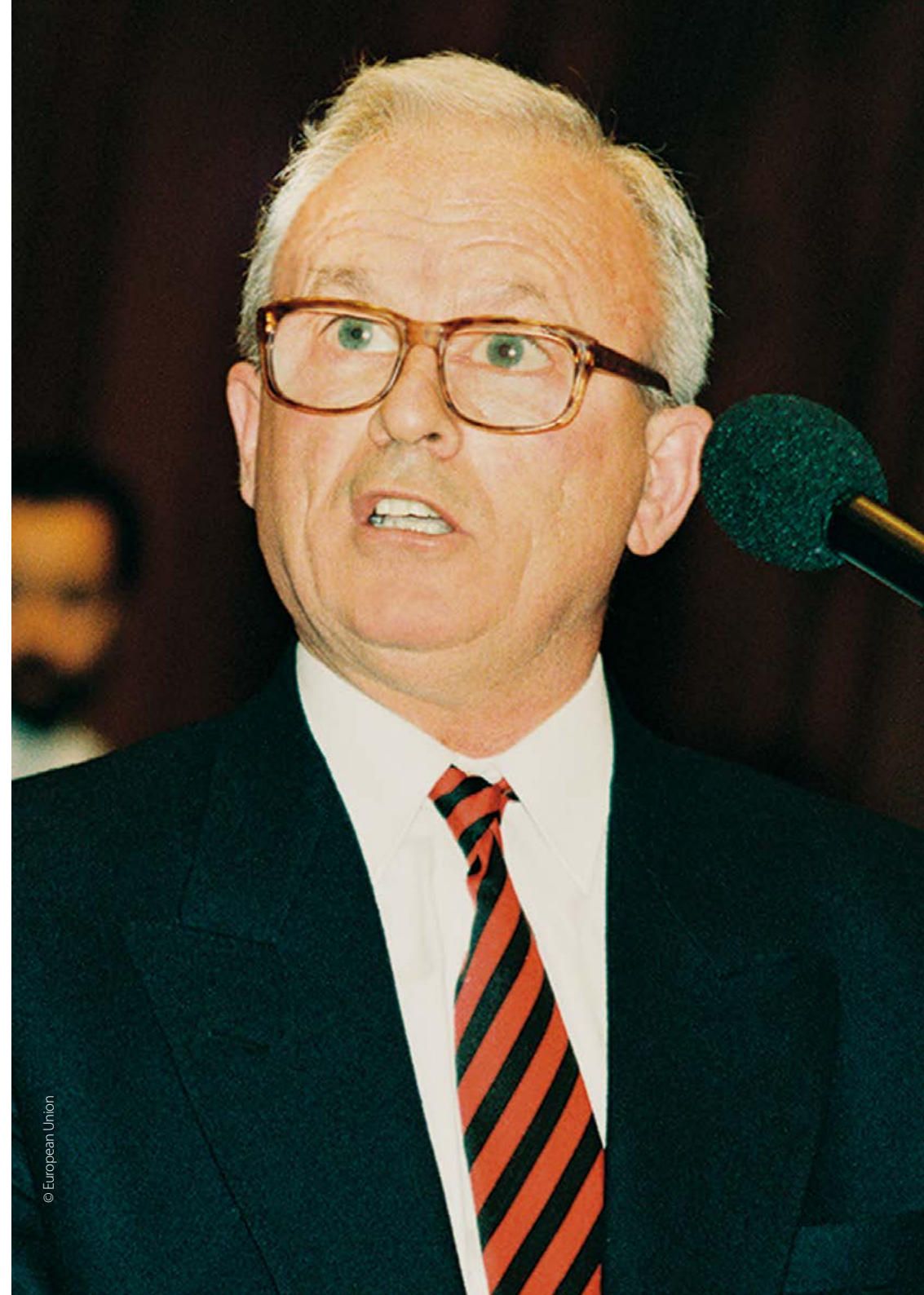
„Kimondhatjuk, hogy a világban, amelyben élünk, a szabad szó az első elengedhetetlen feltétel a demokráciához vezető úton. Szabad szó nélkül nincs párbeszéd, párbeszéd nélkül nem lehet megtalálni az igazságot, az igazság nélkül pedig nem lehetséges a haladás” – vallotta.

Szabadon bocsátása után Adem Demaçi átvette az Emberi Jogok és Szabadságjogok Védelmének Tanácsa vezetését. 1996-ban szerepet vállalt a politikai életben és csatlakozott a Koszovói Parlamenti Párthoz (PPK), amelynek elnöke lett. Nyílt tiltakozásra szólított fel a szerb rendszer ellen, mondván, hogy az erőszakmentesség nem szükségszerűen jelent passzivitást, és jól látható, ugyanakkor erőszakmentes tiltakozó kampányt indított a szerb vezetés ellen. Ennek keretében felhívást intézett a koszovóiakhoz, hogy öt percre kapcsolják le a lámpákat és egy percig álljanak mozdulatlanul az utcán, ugyanabban az időben.

A koszovói háború idején, 1998-tól 1999-ig a Koszovói Felszabadítási Hadsereg (UCK) politikai képviselője volt, és Koszovóban maradt, míg más vezetők elhagyták az országot.

A háború után elsősorban az etnikai megbékélés és a menekültek hazatérése ügyének szentelte figyelmét. Átvette a Bizottság a Kölcsönös Megértésért, Toleranciáért és Együttélésért elnökségét. Ebben a testületben Koszovó minden etnikai csoportja képviselteti magát, „mert Koszovó mindenkié” és „mert mi [...] egy szabad, demokratikus és etnikailag sokszínű társadalmat akarunk”.

Demaçit 1996-ban Nobel-békedíjra jelölték. Számos kötet szerzője, ő írta például a „Számszerűsített szerelem” és a „Sega anya és öt leánya” című regényeket. A „Hamvak 99” c. trilógiája az albán dráma – saját drámája – lelki lenyomatát adja.

„Szabad szó nélkül nincs
párbeszéd, párbeszéd nélkül
nem lehet megtalálni az igazságot,
az igazság nélkül pedig nem
lehetséges a haladás”

Adem Demaçi

1992

Las Madres de Plaza de Mayo

A „Madres de la Plaza de Mayo” (a Május téri anyák) hosszú éveken keresztül egységben képviselték harcukat és amiatti bánatukat, hogy sohasem találták meg eltűnt gyermekeiket. E mozgalom, amelyet az argentin „piszkos háború” (1976–1983) idején eltűnt gyermekeiket kereső anyák indítottak, segített ledönteni az országot uraló katonai rendszert, és azért is küzdött, hogy bebörtönözzék az emberiség elleni bűncselekmények elkövetéséért felelős személyeket.

Az anyák közé tartozni egyet jelentett azzal, hogy félelemmel, fenyegetésekkel, erőszakkal és letartóztatásokkal kellett szembenézni egy olyan országban, ahol a nőktől elvárják, hogy csendben tűrjék az őket erőigazságtalanságokat. Táblákon vitték magukkal eltűnt gyermekeik képét és nevét, valamint azon követelésüket, hogy visszakaphassák őket. Abban az időben nem volt megengedett, hogy többen, egy csoportban álljanak, és az anyák első tiltakozásuk alkalmával lassan, az óramutató járásával ellentétes irányban körbe sétáltak a Május téren. Az első tiltakozást tizennégy anya tartotta, de később százával csatlakoztak hozzájuk és általuk képviselt passzív ellenálláshoz – még akkor is, ha „eltűnt” valaki közülük.

Látván az Argentinában végbemenő demokratikus változásokat, az anyák 2006-ban megtartották az utolsó éves ellenállási menetüket és azt mondták, hogy „az ellenség már nem a kormányban van”. A mozgalom belső ellentétek hatására felbomlott. A mozgalom „Alapító Vonal” (Línea Fundadora) elnevezésű részének tagjai azonban – hosszú küzdelmükre emlékezvén – folytatják a heti csütörtöki demonstrációikat, amelyekhez egy új csoport, a „Los Hijos des los Desaparecidos” (az eltűntek fiai) is csatlakozott.

A mozgalom fennállásának 36. évfordulóján Hebe de Bonafini, a mozgalom vezetője nyílt levélben arra kérte az argentin legfelsőbb bíróságot, hogy „gondoljon a saját közmegítélésére, és időnként az argentin embereket is védje meg, ne csak a nagyvállalatokat”.

Amit a „Madres de la Plaza de Mayo” eltűnt gyermekeik felkutatása érdekében személyes ügyként elindított, mára a független igazságszolgáltatásért folytatott politikai küzdelemmé vált.

1993

Oslobodjenje

A volt Jugoszláviában dúló háború idején a népszerű *Oslobodjenje* (Felszabadulás) napilap bosnyákokat, boszniai szerbeket és boszniai horvátokat egyaránt alkalmazott. Annak ellenére, hogy a szerb tűzérés lerombolta a szerkesztőség épületét, az újságírók közül pedig többen életüket veszítették, illetve megsebesültek, körülbelül 70 újságíró élete kockázatásával tovább dolgozott az újság kiadásán Sarajevóban, a szerkesztőség épületének pincéjében található atombiztos bunkerben.

Az akkori szerkesztők egyike, Zlatko Dizdarević, későbbi boszniai nagykövet azt mondta, az *Oslobodjenje* célja, hogy fenntartsa és védelmezze Bosznia-Hercegovina etnikai sokszínűségét. „Minden igyekezetünk Bosznia-Hercegovina halála, megosztása vagy a térségről való nyomtalan eltörlése ellen irányult. Sarajevó, Bosznia-Hercegovina lakossága tovább fog küzdeni a feldarabolás ellen, amelynek gyökerei a világháború előtti Európában keresendők”.

A World Press Review az *Oslobodjenje* szerkesztőit 1993-ban az év nemzetközi szerkesztőivé választotta „bátorságukért, állhatatosságukért és az újságírás alapelvei

melletti kiállásukért”. Kiemelkedő munkájukért és erőfeszítéseikért az *Oslobodjenje* újságírói számos egyéb díjat is elnyertek: 2012-ben a „Paper of the Year” (az Év napilapja) díjat, 1993-ban a „Freedom Award” díjat (Szabadság-díj), 1993-ban az Oscar Romero-díjat, a Nieman újságírói alapítvány által a lelkiismeretes és feddhetetlen újságírásért adományozott Louis M. Lyons díjat, és szintén 1993-ban az újságírás terén elért eredményekért adományozott „Achievements in Journalism” díjat. 1995-ben Mehmed Halilović főszerkesztőt a columbiai School of Journalism a University of Missouri Becsület Érdemérmével tüntette ki a napilap Sarajevó 1992 és 1995 között zajló ostroma idején való folyamatos megjelentetéséért.

Az *Oslobodjenje*t 1943 alapították, és jelenleg is Sarajevóban szerkesztik. 2006-ban a lapot felvásárolta a város két jelentős vállalkozása, a Sarajevói Dohánygyár (FDS) és a Sarajevói Sörgyár (Sarajevska pivara).

1994

Taszlíma Naszrín

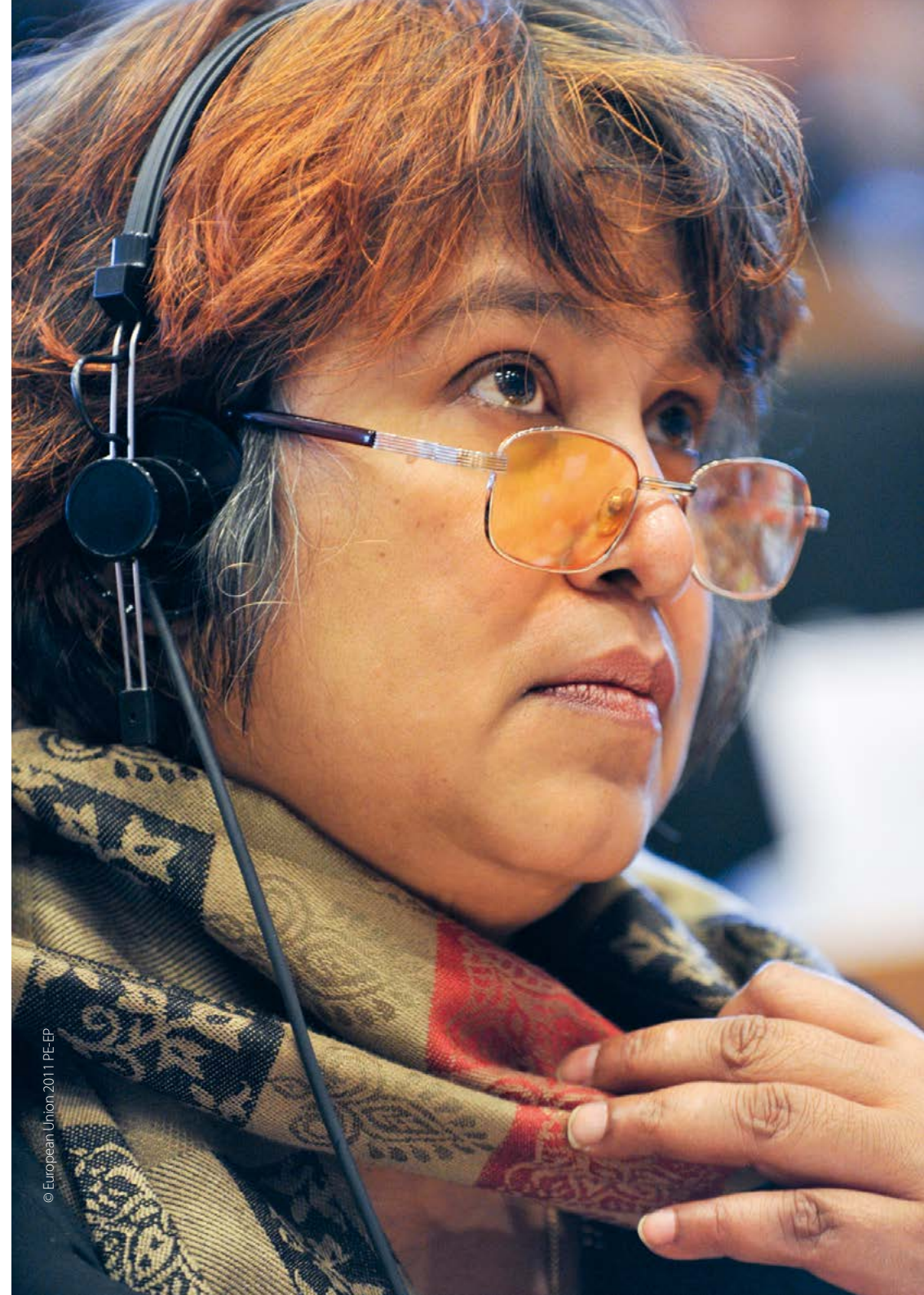
Az 1962-ben, Bangladesben született Taszlíma Naszrín a nők elnyomását bíráló erőteljes írásairól és a vallási fundamentalizmus ellen irányuló kíméletlen bírálatairól ismert. Az írónt, aki 13 éves korában kezdett el írni, kényszerszáműzetése és a halálára felszólító számos fatwa sem tántorította el ügyétől. A díjnyertes író műveit a világ harminc nyelvére fordították le.

Taszlíma Naszrín hivatását tekintve orvos, világi humanista és emberi jogi aktivista, aki erősen kötődik bengáli identitásához. Gondolatai és elképzelései miatt azonban egyes könyveit betiltották Bangladesben, őt pedig Nyugat-Bengál területéről és Bangladesből egyaránt kitiltották.

1994-ben, amikor megkapta a Szaharov-díjat, már Európában – azon belül Franciaországban és Svédországban – élt száműzetésben. A díjátadáskor tartott beszédében azt mondta, a világ olyan részéből jön, ahol elviselhetetlenek a társadalmi feszültségek és az emberek problémái. Íróként nem hunyhat szemet az emberek éhezése és mindennapi szenvedése fölött.

Néhány évvel később, 1998 szeptemberében Taszlíma Naszrín visszatért Bangladesbe, halálos beteg édesanyjához. Mihelyt elterjedt hazatérésének híre, a vallási fundamentalisták újra az írónt halálát követelték. A bíróság elfogatóparancsot adott ki ellene és vagyonek Kobzással fenyegette. Az Európai Parlament meghallotta Taszlíma Naszrín segélykérését, és állásfoglalásban szólította fel a bangladesi kormányt Taszlíma Naszrín életének és biztonságának garantálására. A folyamatos fenyegetések miatt Taszlíma Naszrín 1999 januárjában ismét hazájának elhagyására kényszerült. Jelenleg Újdelhiben él.

2013 júniusában Naszrín ellátogatott az Európai Parlamentbe, ahol nyomatékosan kérte, hogy támogassák a bangladesi világi mozgalmakat az iszlám fundamentalizmus megerősödésének ellensúlyozása érdekében, mivel ez utóbbi rendkívüli mértékben sérti a nők jogait. Taszlíma Naszrín minden vallás esetében kiállt a fundamentalizmus ellen.

1995

Leila Zana

1991-ben Leila Zana először szerzett kurd nőként képviselői helyet a török parlamentben. Politikai kiállása miatt 10 évet töltött börtönben, mivel a török bíróság úgy ítélte meg, hogy tevékenysége árt az ország egységének.

15 évesen feleségül ment Diyarbakir korábbi polgármesteréhez, Mehdi Zanához, akit az 1980-as évek katonai uralma idején „szeparatizmus” vádjával börtönbüntetésre ítélték. 23 évesen kezdte meg tanulmányait: három év alatt elvégezte az általános és középiskolát, majd önként vezető szerepet vállalt, mivel a személyes kiállását lényegében azonosnak tekintették a kurd népesség alapvető jogainak érvényesítésével. Miután elsőprő többséggel parlamenti képviselővé választották, botrányt okozott az eskütelkor azzal, hogy kurd nyelven mondta el a következő mondatot: „Eskümmel a török és a kurd nép közötti testvériséget szolgálom”. Akkoriban a kurd nyelv nyilvános használata bűncselekménynek számított.

1994-ben megfosztották parlamenti mentelmi jogától, és „hazaárulás és a fegyveres Kurdisztáni Munkáspártban (PKK) való tagság” vádjával – amit tagadott – 15 év börtönre ítélték.

A Európai Parlament 1995-ben az emberi jogokért való bátor kiállásáért, valamint a török kormány és a törökországi kurd népesség közötti konfliktus békés, demokratikus megoldása melletti elkötelezettségéért Leila Zanának ítélte a Szaharov-díjat.

2004-ben, miután az Emberi Jogok Európai Bírósága úgy határozott, hogy Zana számára nem biztosították a tisztességes és független tárgyaláshoz való jogot, Zana végre személyesen szólhatott az Európai Parlamenthez, amikor átvette a Szaharov díjat.

2012-ben újabb 10 év börtönbüntetésre ítélték „terrorista propaganda terjesztéséért”. Mivel 2011-ben újraválasztották parlamenti képviselőként, 2015-ig mentelmi jog védi.

2012 júniusában Zana találkozott Erdoğan miniszterelnökkel, miután nyilvánosan hangot adott abbéli reményének, hogy ő majd megoldást talál a kurd kérdésre. Kezdeményezése a tárgyalási folyamat alapjául szolgált, és ennek köszönhetően a PKK vezetője, Abdullah Öcalan 2013 márciusában történelmi jelentőségű nyilatkozatában felszólította a PKK-t, hogy a fegyveres ellenállás helyett válasszák a demokratikus politikai küzdelmet.

1996

VeJ Csing-seng

A „kínai demokratikus mozgalom atyja” számúzetésben él, de a kínai kommunista diktatúra aktív ellenzéki vezetőjeként tevékenykedik.

A „Bátorság a kiálláshoz: levelek a börtönből és más írások” című művét, amelyet eredetileg véccépapírra jegyzett fel a börtönben, ma már több mint 12 nyelvre lefordították.

Kétszer ítélték 29 év börtönre, és összesen több mint 18 évet bezárva is töltött a demokráciát támogató tevékenységéért és írásaiért, többek között 1978-as, „Az ötödik modernizáció: A demokrácia” című úttörő esszéjéért. Mindez azzal kezdődött, hogy kitett egy tacepaót a pekingi „Demokrácia falára”, amely falon munkások, művészek és értelmiségiek gyakorolhatták a véleménynyilvánítás szabadságát. Ezzel óriási feltűnést keltett: nemcsak azért, mert nyíltan támadta a kommunisták „népi demokratikus diktatúráját”, hanem mert alá is merte írni a nevét, és az elérhetőségeit is megadta.

A VeJ által alapított és szerkesztett *Exploration* (Kutatás) c. underground magazinban megjelentette a „Demokrácia vagy új

diktatúra?” című írását, amelyben az akkori kommunista vezetőt, Teng Hsziao-pinget az új diktatorként azonosította. Három nappal később letartóztatták, és ellenforradalmi tevékenység vádjával 15 év börtönre ítélték 1979-ben. Először a halálsoron volt, később magánzárkában, ezt követően pedig szigorúan őrzött kényszermunkatáborokban egészen 1993-ig, amikor szabadon bocsátották, mivel Kína versenybe akart szállni a 2000. évi olimpiai játékok rendezési jogáért. Fél éven belül ismét letartóztatták, bíróság elé állították, és ellenforradalmi tevékenységért újabb 14 évre ítélték.

1996-ban a Szaharov-díj átadó ünnepségének idején még börtönben volt. 1997-ben óriási nemzetközi nyomásra Vejt kiengedték cellájából és feltették egy, az USA-ba tartó repülőgépre. VeJ szerint nem engedték szabadon – számúzetése újabb büntetés.

Ma Washingtonból irányítja a VeJ Csing-seng Alapítványt, a Tengerentúli Kínai Demokratikus Koalíciót (Overseas Chinese Democracy Coalition) és az Ázsiai Demokrácia Szövetséget (Asia Democracy Alliance).

1997

Szalíma Gazáli

Szalíma Gazáli algériai újságíró, író és nőjogi aktivista. A nyolcvanas években vett részt először az algériai nőmozgalomban, többek között mint az „Európa és a Maghreb Női” mozgalom alapítója és általa alapított női folyóirat, a NYSSA főszerkesztője.

1994-től a tanárból újságíróvá lett Szalíma Gazáli szerkesztette a francia nyelvű algériai *La Nation* hetilapot, amely a legnagyobb példányszámú hetilap Algériában. Az 1991-ben kezdődött, a kormány és az iszlamista felkelők csoportjai között 11 évig dúló háború közepette a *La Nation* szót emelt a háborúban érintett felek közötti politikai párbeszédért, az emberi jogokért és a véleménynyilvánítás szabadságáért, és az egyetlen olyan lap volt, amely a kormányt és az iszlamista csoportokat egyaránt bírálta. Ezért a lapot többször bezárták és felfüggesztették a működését, és végül 1996-ban betiltották, miután a *Le Monde Diplomatique* megjelentette Gazálinak az algériai emberi jogi helyzetről szóló beszámolóját.

A *La Nation* című kiadvány 2011-ben, az interneten jelent meg újra. Szerkesztői levelében Gazáli kifejtette, hogy mi motiválja őt: „nem nézhetjük közömbösen az arab világ fiataljainak tetteit, akik most méltóságukért és szabadságukért harcolnak. Nem nézhetjük közömbösen azt, ami az országunkban történik. Azt akarjuk, hogy az algériai nép boldog legyen, mert megérdemli azt. Erős intézményeket és hatékonyabb humán erőforrásokat akarunk egy valódi demokráciában, és jogállamiságot”. Végül kifejezte abbéli kívánságát, hogy egyszer „egy jobb Algéria jön létre, ahol a jó kormányzás jelenti a normát”.

Szalíma Gazálit számos emberi jogi díjjal tüntették ki, többek között a World Press Review díjjal, az Olof Palme-díjjal és a Rothko Chapel Oscar Romero díjjal. Továbbra is küzd a nők jogaiért, az emberi jogokért és a demokráciáért Algériában.

1998

Ibrahim Rugova

1998-ban, amikor a szerb egységek és a koszovói felszabadítási hadsereg között kiéleződött a konfliktus, az Európai Parlament olyan embert tüntetett ki, aki következetesen alkalmazta az erőszakkal szembeni békés ellenállás elvét.

Rugova a díj átvételekor a következőket mondta: „Ez a díj számomra és az összes koszovói számára békés küzdelmünk és az általunk meghozott áldozatok elismerését jelenti.”

Ibrahim Rugova 1944. december 2-án született Cerrcában (Istog), Koszovóban. Irodalomtudományt tanított a pristinai egyetemen, mielőtt 1989-ben a Koszovói Demokratikus Liga (LDK) élére választották. Abban az évben Belgrád megszüntette Koszovó tartomány autonómiáját, az albánokat elnyomták, az ellenzéki vezetőket letartóztatták. 1990-ben a kétmillió koszovói albán megfogalmazta saját alkotmányát. Egy 1991-es népszavazás alkalmával 97 százalékos többséggel Koszovó függetlenségére szavaztak, Rugovát pedig 1998-ban az általuk kikiáltott „Koszovói Köztársaság” elnökének választották.

Rugova ragaszkodott a szerb rezsimmel szembeni erőszakmentes ellenzéki magatartásra épülő elképzeléseihez, közben többször is hangsúlyozva párbeszédkészségét Belgráddal. A tárgyalásokon általa képviselt álláspontot bírálta Adem Demaçi, aki egy erőteljesebben nacionalista megközelítést támogatott. Közben igyekezett a világot népe ügye mellé állítani. Az a törekvése, hogy a nemzetközi közösség növelje nyomását és nemzetközi védelmet nyújtson Koszovó számára, azóta is érezteti hatását. Abbéli meggyőződésében, hogy népe önrendelkezését csak békében lehet elérni, Rugova a koszovói albánok vezetőjeként 1999. március 18-án aláírta Rambouillet-ben a békeszerződést. Belgrád vonakodása a megállapodás aláírása tekintetében március 24-én a Jugoszlávia elleni NATO-támadások megindításához és a jugoszláv erők Koszovóból való kivonásához vezetett. Rugovának illegalitásba kellett vonulnia. 2002 márciusában Ibrahim Rugova lett Koszovó első elnöke. 2006. január 21-én halt meg rákbetegségben.

© European Union EPPE

1999

Xanana Gusmão

Xanana Gusmão „Timor Mandelajaként” ismert. A timori ellenállási mozgalom vezetője és szimbóluma, aki az Indonéziától való függetlenedés érdekében zajló fegyveres konfliktus lezárását tűzte ki céljául. Az Európai Parlament 1999 decemberében ítélte neki a Szaharov-díjat – abban az évben, amikor kiszabadult a börtönből, ahová szeparatizmus vádjával küldték. 20 éves büntetéséből 7 évet töltött le.

A portugálok kivonulása után Indonézia megkezdte szomszédja, Kelet-Timor politikai destabilizálását, majd 1975. december 7-én bevonult Kelet-Timorba. Xanana Gusmão illegálisba vonult, és 1978-ban a „Forradalmi Front Kelet-Timor Függetlenségéért” (FRETILIN) fegyveres erejének vezetője lett.

A megszállással együtt járó erőszak a becslések szerint 200 ezer ember halálához vezetett, de az ellenállás tovább folytatódott. Xanana Gusmão megpróbált békés megoldást elérni: az indonéz kormánynak béketervet és ENSZ-felügyelet melletti tárgyalásokat ajánlott. 1986-ban sikerült egyesítenie a politikai és társadalmi erőket a „Timori Ellenállás Nemzeti Tanácsában” (CNRT).

1992. november 20-án azonban letartóztatták, és életfogytig tartó börtönbüntetésre ítélték, amit később 20 évre módosítottak. A timori ellenállás azonban kitartott, és óriási nemzetközi nyomás nehezedett Indonéziára, hogy bocsássa szabadon Xanana Gusmão-t. Amikor 1999 szeptemberében kiszabadult – röviddel az augusztus 30-i népszavazást követően, amelyen Kelet-Timor lakosságának 80%-a a függetlenségre szavazott –, Gusmão kijelentette: „Mindent megteszek azért, hogy Kelet-Timornak és népemnek elhozzam a békét.”

2002 áprilisában lezajlott az első szabad elnökválasztás Kelet-Timorban, amelynek során Gusmão-t a szavazatok 83%-ával elnökké választották. 2002. május 20-án Kofi Annan ENSZ-főtitkár hivatalosan is kihirdette a Kelet-Timori Demokratikus Köztársaság függetlenségét, és Gusmão 2007. májusig töltötte be az elnöki tisztséget. 2008-ban merényletet kíséreltek meg ellene, de túlélte. Jelenleg az ország miniszterelnöke.

© European Union EP/PE

2000

¡BASTA YA!

A ¡BASTA YA! polgári kezdeményezés tagjai életüket kockáztatják a terrorizmus elleni küzdelemben. Egyetlen „fegyverük” a polgárok békés aktivizálása alapvető szabadságaik védelme érdekében. Az ETA és a hozzá kapcsolódó csoportok terrorvékenységei miatt sok éven át az alapszabadságok és az emberi jogok veszélyben voltak Baszkföldön. Emberek ezrei estek áldozatul a megfélemlítési kampáynak, erőszakos zsarolásnak vagy az ellenük, családjuk és tulajdonuk ellen irányuló támadásoknak. Nem fejezhették ki szabadon véleményüket és jogaikat nem gyakorolhatták anélkül, hogy nagy veszélyeknek tették volna ki magukat.

A ¡Basta ya! mozgalom azért jött létre, mert a Baszkföldön az ETA és a hozzá köthető csoportok által folytatott terrorvékenység miatt veszélybe kerültek alapvető polgári szabadságjogok és az emberi jogok, különösen a nem nacionalista elveket vallók esetében. A mozgalom életre hívását az is indokolta, hogy fokozódott a mérsékelt nacionalista pártok körében az etnicizmus és az idegengyűlölő nacionalizmus, és egyre több csoport akart megállapodásra jutni az ETA-val.

A ¡Basta ya! polgári kezdeményezés (a jelentése: „Elég volt!”), amely 2004 júliusától az Egyesült Nemzetek Gazdasági és Szociális Tanácsának tanácsadói státuszával rendelkezik, olyan polgárok nyílt csoportját alkotta, akik az alapvető emberi jogok, a demokrácia és a tolerancia érvényesüléséért harcoltak Baszkföldön.

A szervezet számos tevékenysége közül kiemelkedik a San Sebastianban 2000. februárban és októberben tartott két nagy demonstráció. Az ETA feloszlatását követelték, támogatták a terrorizmus áldozatait és megvédték az alkotmányt és a státútumot mint valamennyi baszk polgár békés együttélésének alapját.

A ¡Basta ya! 2007-ben feloszlott. Vezetői, Carlos Martinez Gorriarán, Juan Luis Fabo, Rosa Díez és Fernando Savater létrehoztak egy politikai pártot (UPyD), amely jelenleg is a spanyol politikai élet aktív résztvevője. A ¡Basta ya! szellemi vezetője, Fernando Savatert képviselte a mozgalmat 2000-ben, az Európai Parlamentben a Szaharov-díj átadásakor.

2001

Izzat Gazzavi

Izzat Gazzavi (1952–2003) palesztin író, egyetemi professzor, akinek írásai a palesztin területek izraeli megszállása által okozott problémákról és szenvedésekről szóltak, valamint személyes fájdalmáról, amelyről úgy gondolta, gyógyító erővé alakítható át.

Életére rányomta bélyegét, hogy 16 éves fiát, Rámít 1993-ban meggyilkolta az izraeli hadsereg. Rámít saját iskolája udvarán ölték meg, amikor egy sebesült barátjának próbált segíteni. E tragédia ellenére Izzat Gazzavi folyamatosan az izraeliek és a palesztinok közötti kulturális és politikai párbeszéd megvalósításán fáradozott.

Gazzavi menekült szülők gyermeke. Az egyetemen angol és amerikai irodalomból szerzett diplomát, professzori címet szerzett és a birzeiti egyetemen tanított. A palesztin írószövetség elnöke, regények és novellák szerzője, irodalomkritikus és az 1997-ben rendezett első palesztinai írói konferencia szervezője és elnöke.

A Palesztin Igazságosság és Béke Tanácsa végrehajtó bizottságának is tagja volt, és 1995-ben Stavangerben megkapta a Véleményszabadság Nemzetközi Díját (International Prize for Freedom of Expression). Politikai tevékenysége miatt Izzat Gazzavit az izraeli hatóságok számos alkalommal letartóztatták és zaklatták.

2001-ben, a Szaharov-díj átadásakor az Európai Parlament elnöke, Nicole Fontaine elismeréssel adózott „az izraeli és a palesztin nép közötti béke és párbeszéd ügyéért vívott fáradhatatlan küzdelméért. Az Önben lobogó lángot a bebörtönzés, a cenzúra, és – ami a legfájdalmasabb – tizenhat éves fia, Rámi tragikus elvesztése sem tudta kioltani.”

Nem sokkal fia halála után Abraham B. Yehoshua, izraeli íróval és Oliviero Toscani fotóssal közösen nagy sikerű könyvet jelentetett meg „Ellenségek” (Enemies) címmel a palesztinok és izraeliek kapcsolatáról.

Izzat Gazzavi 2003. április 4-én halt meg.

© European Union 2001 - EP

2001

Nurit Peled-Elhanan

Nurit Peled-Elhanan, egyetemi oktató és szerző, 1949-ben született Izraelben. 1997-ben 13 éves lányát, Smadart egy palesztin öngyilkos merénylő bombája ölte meg Nyugat-Jeruzsálemben.

„A kislányomnak azért kellett meghalnia, mert izraeli volt, és egy olyan fiatal ölte meg, akit az öngyilkosságig és a gyilkosságig hajszolt az öt palesztinként érő elnyomás és az elkeseredés. Mindketten Palesztina izraeli megszállásának áldozatai. Vérük most együtt folyik Jeruzsálem kövein, amelyek mindig is érzéketlenek voltak a vérről szemben”. Nurit Peled-Elhanan nem engedte, hogy az izraeli hatóságok és a miniszterelnök részt vegyen a temetésén.

Nurit Peled, a pacifista és haladó szellemiségű kampánytevékenységéről ismert, híres Matti Peled tábornok leánya, az izraeli megszállás ellen és a palesztinok szabadságáért küzdők szimbólumává vált Izraelben.

Peled elkötelezett amellett, hogy megváltoztassa az izraeli társadalom, és azon belül is különösen a fiatalok mentalitását. Legutóbb megjelent „Palesztina az izraeli tankönyvekben: Ideológia és propaganda az oktatásban” (Palestine in Israeli school books: Ideology and propaganda in education) című művében felhívja a figyelmet az izraeli iskolában zajló oktatásra, amely a jelek szerint a tolerancia és a sokszínűség helyett a rasszizmus felé hajlik. Peled erőteljesen bírálta a világ vezetőit – többek között George Busht, Tony Blairt és Ariel Saront –, mert szerinte „megfertőzték népüket a muszlimoktól való alaptalan félelemmel”.

Nurit Peled Elhanan a Russell-törvényszék egyik kezdeményezője. Ezt a nemzetközi népbíróságot 2009-ben hozták létre azzal a céllal, hogy vizsgálja harmadik felek (például kormányok, intézmények és vállalatok) szerepét és bűnrészességét az Izrael által a palesztinok ellen elkövetett nemzetközi jogi jogsértésekben.

2001

Dom Zacarias Kamwenho

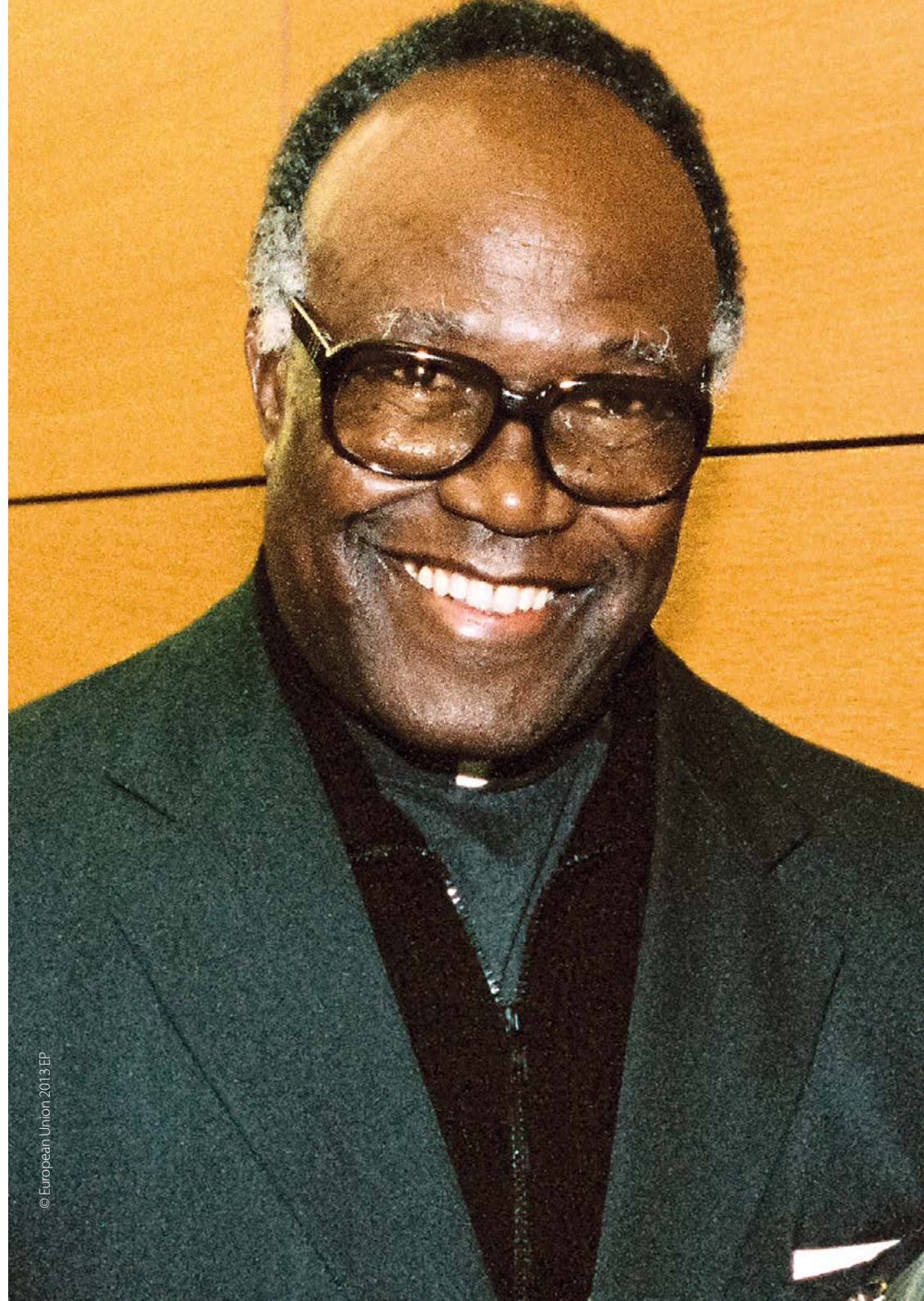
1999-ben Angolában a békéért és az emberi jogokért való aktív fellépést támogató mozgalom indult az egyházak és a civil társadalom számos szervezetének együttműködésével, az „átfogó nemzeti megbékélés” érdekében. E békemozgalom egyik élharcosa volt Zacarias Kamwenho érsek.

Az 1934-ben Chimbundóban (Huambo, Angola) született Zacarias Kamwenhót 1961-ben szentelték pappá, majd 1995-ben Lubango érseke lett. Határozott, pártatlan és célratörő elképzeléseit valamennyi szembenálló fél számára kinyilvánította, hogy a 26 éve tomboló polgárháború után politikai párbeszéd útján tartós békét érjen el. A békéért tett fáradhatatlan erőfeszítései elismeréseként az Európai Parlament 2001-ben neki ítélte a Szaharov-díjat.

A 2002-ben, Jonas Savimbi gerillavezér meggyilkolása után elért fegyverszünet, a béketárgyalások és az általános, demokratizálódást támogató légkör

messzemenőig arra a kampányra vezethető vissza, amelyet Kamwenho, valamint a vallási és civil társadalom más vezető képviselői folytattak. 2003-ban Kamwenho érsek lemondott az angolai és São Tomé-i püspöki értekezlet elnökségéről, de továbbra is aktívan munkálkodott egyházmegyéjében és az Angola békéjéért dolgozó ökumenikus bizottságban a demokrácia megvalósításáért, az alapvető szabadságok és az emberi jogok tiszteletben tartásáért, a jogállamiság megteremtéséért és a tartós nemzeti megbékélésért. 2007-ben kijelentette, hogy „különösen az elmúlt két évben Angolában a békéért és az emberi jogokért való aktív fellépést támogató mozgalom indult az egyházak és a civil társadalom számos szervezetének együttműködésével, az átfogó nemzeti megbékélés érdekében”.

2012-ben az immár nyugdíjba vonult érsek arra szólította fel az angolaiakat, hogy éljenek szavazati jogukkal.

2002

Oswaldo José Payá Sardiñas

Oswaldo José Payá Sardiñas (1952–2012) elsősorban a Varela-terv alapítójaként ismert, amely azt követelte, hogy tartsanak népszavazást a polgári szabadságjogokat, a szabad, többpárti választásokat, valamennyi politikai fogoly szabadon bocsátását, valamint a gazdasági és társadalmi reformokat garantáló jogszabályokról Kubában.

A már ifjúkora óta aktív reformerként tevékenykedő Oswaldo Payát üldözték és számos alkalommal elítélték Castro politikáinak és igazságtalanságainak bírálataért, de ez sem tartotta vissza őt abban, hogy 1988-ben megalapítsa a Keresztény Felszabadítási Mozgalmat, amely ma az egyik legjelentősebb ellenzéki mozgalom Kubában. 1990-ben Oswaldo Payá nemzeti párbeszéd megkezdésére szólított fel és nekilátott annak, hogy 10 000 aláírást gyűjtsön össze annak érdekében, hogy egy állampolgári javaslatot törvényként fogadjanak el. A titkosszolgálat ezért őrizetbe vette.

1997-ben kidolgozta a nagyra törő Varela-tervet. Annak ellenére, hogy a hatóságok erőteljesen támadták ezt a népszerű tervet és a terv számos támogatóját bebörtönözték, Payá nem adta fel, és 2008-ban törvénytervezetet

nyújtott be a Nemzeti Gyűléshez a politikai foglyok amnesztiában részesítéséről. 2010-ben elindította a Foro Todos Cubanos programot.

2012-ben hatodik alkalommal jelölték Nobel-békedíjra. Ugyanabban az évben, július 22-én Kubában autóbalesetben életét veszítette. Martin Schulz, az Európai Parlament elnöke kijelentette, hogy meggyőződése szerint „az Oswaldo Payá által képviselt szellemiség tovább él, mivel munkája és elkötelezettsége a kubai aktivisták egy egész generációját inspirálta, akik követik a példáját a politikai szabadság és az emberi jogok előmozdításában”.

A Keresztény Felszabadítási Mozgalom újra és újra felszólít halála körülményeinek tisztázására. Payá családja nem fogadja el a hivatalos verziót, amely szerint autóbaleset áldozata lett. Lánya, Rosa Maria azt kérte az ENSZ Emberi Jogi Tanácsától és más nemzetközi szervezetektől, hogy édesapja halála körülményeinek kivizsgálására indítsanak pártatlan nemzetközi vizsgálatot, és elítélte azt, ahogyan a titkosszolgálat tagjai zaklatják és fenyegetik családját. 2013 júniusában Payá családja az USA-ba költözött, ahol ideiglenesen, politikai menekültként szándékoznak tartózkodni.

2003

Kofi Annan ENSZ-főtitkár és az Egyesült Nemzetek teljes személyzete

A Szaharov-díjnak az Egyesült Nemzeteknek történő odaítélésével 2003-ban az Európai Parlament az Egyesült Nemzetek békéért, az emberi jogokért és az alapvető szabadságokért kifejtett tevékenységét méltatta.

A Szaharov-díj különösen az Egyesült Nemzetek dolgozóit tüntette ki, akik gyakran nehéz körülmények között dolgoznak fáradhatatlanul a világbékéért. A díj odaítélése egyben megemlékezés a Kofi Annan iraki különmegbízottjaként 2003 augusztusában, másokkal együtt a bagdadi ENSZ-főhadiszállás elleni támadásban elhunyt Sergio Vieira de Mello-ról, az Egyesült Nemzetek emberjogi szervezetének főbiztosáról, az ENSZ legnagyobb tisztségviselői egyikéről.

Kofi Annan az Egyesült Nemzetek hetedik főtitkára volt. 1997 és 2006 között töltötte be ezt a tisztséget, és az első volt, aki főtitkárként az ENSZ személyzetéből került ki. Az emberi jogok, a jogállamiság, a millenniumi fejlesztési célok és Afrika állhatatos támogatója volt, és arra törekedett, hogy a civil társadalommal, a magánszférával és egyéb partnerekkel megteremtett kapcsolatok révén közelebb hozza az ENSZ-t a világ népességéhez.

2005-ben „A szabadság magasabb fokán” címmel jelentést terjesztett az ENSZ Közgyűlése elé, amelyben felvázolta az ENSZ átfogó és kiterjedt reformjára vonatkozó elképzeléseit. Ez elvezetett többek között a korábbi Emberi Jogok Bizottsága helyébe lépő, új Emberi Jogi Tanács 2006. márciusi létrehozásához, amelynek célja a világszervezet alapvető jogok támogatásával és védelmezésével és az emberi jogok ellen vétő főbűnösökkel szembeni fellépéssel foglalkozó szerveinek megerősítése.

Miután 2007-ben másodszor is letöltötte öt éves ENSZ-főtitkári megbízatását, Kofi Annan több szervezet munkájában is részt vett mind globális, mind afrikai vonatkozású területen. 2012 során az ENSZ és az Arab Államok Ligája által kinevezett közös különmegbízottként teljesített szolgálatot Szíriában, amelynek célja a válság megoldása volt. 2013-ban az Idősek Tanácsa (The Elders) nevű szervezet elnökevé választották.

2004

A Fehérorosz Újságírók Szövetsége

A közel ezer médiában dolgozót képviselő szövetség rendkívül nehéz körülmények között dolgozik az újságírókat megillető jogok védelmében, akik gyakran válnak megfélemlítés, zaklatás, büntetőjogi felelősségre vonás és száműzetés áldozatává.

A Fehérorosz Újságírók Szövetségének (FÚSZ) szólásszabadság melletti elkötelezettsége, valamint a független és professzionális fehérorosz újságírás támogatásának területén végzett munkája ösztönző erővel bír. A szövetség azon munkálkodik, hogy felhívják a polgárok figyelmét egyrészt arra, hogy alkotmányos joguk az információszabadság, másrészt pedig arra, hogy miként gyakorolhatják jogaikat. A szövetség védelmezi az újságírók jogait, különösen válságok – például a 2010-es vitatott elnökválasztásokat követő erőszakos intézkedések – idején.

Célja a médiára vonatkozó jogi szabályozás liberalizálása és ösztönzi a magas színvonalú és etikus újságírást. Létrehozása óta a Fehérorosz Újságírók Szövetsége a független sajtó legjelentősebb szervezeteként működik Fehéroroszországban, azzal a céllal, hogy a nyilvánosság számára a leginkább tárgyilagos, megbízható, átfogó és időszerű tájékoztatást nyújtás.

A média fehéroroszországi helyzetének javítására tett óriási erőfeszítések ellenére a helyzet még korántsem biztató. A 2009-es belarusz médiatörvény lehetőséget biztosít a hatóságok számára az általuk túlságosan kritikusnak tartott médiumok bezárására. A külföldi médiumoknak engedélyért kell folyamodniuk a Belaruszban való tevékenységhez. A helyi újságírók számára ugyanakkor akadályt jelent, hogy csak akkreditációval dolgozhatnak nekik, mivel a KGB vagy az ügyészség figyelemztetésétől kell tartaniuk, ha akkreditáció nélküli munkavégzésen érik őket. A büntető törvénykönyv értelmében jelenleg büntethető a magas beosztású tisztviselők rágalmazása. 2011-ben a szövetség egyik tagját, Andrzej Paczobutot, a *Gazeta Wyborcza* lengyel napilap tudósítóját három éves felfüggesztett szabadságvesztésre ítélték. 2012-ben többször is vád alá helyezték ugyanazon törvénycikkre hivatkozva, de az ügyet később lezárták. A független médiának gazdasági diszkriminációval kell megküzdenie: a legnagyobb terjesztési, postai és nyomdai vállalkozások mind állami kézben vannak, és megtehetik, hogy nem nyújtanak szolgáltatást egyes éles nyelvű médiumok számára – ezt példázza ugyanis a *Novi Cszasz*, a *Gazeta Szlonimshkaja* és az *Intex-Press* regionális lapok esete.

2005

„Asszonyok fehérben”

2013-ban a kubai „Asszonyok fehérben” (Damas de Blando) mozgalom képviselői végre személyesen szólhattak az Európai Parlamenthez és vehették át a számukra még 2005-ben odaítélt Szaharov-díjat.

Berta Soler, a mozgalom elnöke és a mozgalom két tagja, Belkis Cantillo Ramirez és Laura María Labrada Pollán – aki a mozgalom egyik közkedvelt alapító tagjának, a 2011-ben elhunyt Laura Pollánnak a leánya – elhagyhatták Kubát, miután a kubai hatóságok januárban enyhítették a polgárokra vonatkozó szigorú utazási korlátozásokat.

Berta Soler a Szaharov-díjat védőpajzshoz hasonlította, amely Kubába való visszatérésükkor védelmet nyújt majd az „Asszonyoknak”.

2005-ben a díj odaítélésével az Európai Parlament elismerte bátorságukat és a kubai emberi jogok ügye melletti elkötelezettségüket, és felhívta a figyelmet a 2003 márciusában, a kubai fekete tavasz idején bebörtönzött 75 másként gondolkodó fogva tartására, akiket nagyrészt csupán azért zártak börtönbe, mert kifogásolták a politikai szabadság hiányát az országban.

A mozgalom spontán szerveződött, és olyan asszonyok váltak tagjaivá, akinek férjeit és rokonait a fekete tavasz néven ismert letartóztatási hullám során börtönbe zárták.

Az asszonyok utcai demonstrációkat szerveztek és számos alkalommal levélben kérték a kubai hatóságoktól a fogvatartottak szabadon bocsátását, de válasza sem méltatták őket. Kitartó tiltakozásaik azonban nem maradtak eredmény nélkül: 2011 márciusában a fekete tavasz utolsó két fogvatartottját is elengedték. A szabadon bocsátottak többsége elfogadta a spanyolországi száműzetést. Néhányan azonban Kubában maradtak, és nehéz körülmények között folytatják küzdelmüket, amelyért személyesen is nagy árat fizetnek.

A mozgalom tagjai – még szeretteik kiszabadulását követően is – újra és újra kivonulnak vasárnaponként Havanna utcáira, kezükben virággal, hogy küzdjenek a Kubában meglévő társadalmi igazságtalanságok ellen. A mozgalom tagjai közötti kommunikáció nehézségei, valamint a verések, a letartóztatások és az őket érő lelki terror ellenére egyre több nő csatlakozott a csoporthoz.

2013 áprilisában, nem sokkal a Szaharov-díj ünnepélyes átadó ünnepsége után az „Asszonyok” és további másként gondolkodók – többek között a 2010. évi díjazott Guillermo Fariñas – létrehozták Kubában az Emberi Jogok Nemzetközi Platformját.

2005

Hauwa Ibrahim

A nigériai Hauwa Ibrahim, kétgyermekes emberi jogi ügyvédnő 1967-ben született egy kicsiny, szegény faluban egy mollah gyermekeként. Eredetileg nem az ügyvédi karrier volt számára a legvalószínűbb. 10 évesen férjhez kellett volna mennie, tanulmányait pedig az általános iskola elvégzésével be kellett volna fejeznie, de ő szembeszegült ezzel a sorssal.

A Nigéria északi részén praktizáló kevés számú női ügyvéd egyikeként munkája a vidék legmélyén fekvő falvakba is elvitte, ahová esetenként tevé- vagy számárháton jutott el. Elmondása szerint ez volt élete legszebb időszaka, mert újra felfedezhette saját gyökereit.

Hauwa Ibrahim egy egészen különlegesnek nevezhető praxist épített fel: a Nigéria 12 északi tagállamában alkalmazott iszlám saría jog alapján elítélt embereket védelmezi. Noha a halálos ítéletek végrehajtását pillanatnyilag felfüggesztették, azok kiszabása tovább folytatódik. 1999 óta Hauwa Ibrahim 150 ügyben adott ingyenes tanácsokat a védelem számára, számos esetben házasságtöréssel gyanúsított és halálra kövezéssel fenyegetett asszonyok és olyan gyermekek ügyében, akiket végtagcsönkítésre ítélték. Szakmai felkészültsége, az ügyvédek határok nélkül

(Lawyers without Borders) szervezet támogatása, valamint a nemzetközi és a belföldi média, valamint a közvélemény által tanúsított kiemelt figyelem Amina Lawal, Safiya Hussaini, Hafsatu Abukabar és sok más személy életét mentette meg.

Ibrahim tisztában van azzal, hogy a nők helyzetének megerősítésében és a jogfosztottak védelmében nagyon fontos szerepe van az oktatásnak: szegénység és az írástudatlanság kéz a kézben járnak, a fundamentalizmus pedig a tudatlanságból táplálkozik. Hauwa Ibrahim, aki maga is muszlim neveltetésben részesült, fáradhatatlanul küzd a vallási fundamentalizmus ellen.

2012-ben megjelent „Saríja a gyakorlatban: Az igazságos ítéletek hét stratégia a saríja bíróságokon” (Practicing Shariah Law: Seven Strategies for Achieving Justice in Shariah Courts) című művében betekintést nyújt a saríja bonyolult rendszerébe. Ezt a könyvet 2010 és 2013 között írta, amikor a Harvard Divinity School vendégelőadójaként tevékenykedett.

A Hauwa által képviselt ügy Nigéria határain túl is vonatkozással bír, de először a saját országában kell elismertetnie azt.

A close-up, low-angle shot of a man with dark, wavy hair and a beard, looking down and slightly to the side through the vertical bars of a prison cell. The lighting is dim and moody, with a greenish-blue tint. The man's expression is somber and contemplative. His right hand is visible, gripping one of the bars. A tattoo is partially visible on his left shoulder.

„Egyetlen célom, hogy tartsák
tiszteletben minden egyes emberi
lény alapvető jogait, például a
jogállamisághoz és a tisztességes
eljáráshoz való jogokat.”

Hauwa Ibrahim

2005

Riporterek Határok Nélkül

A szervezet adatai szerint a világ népességének több mint egyharmada olyan országokban él, ahol nem létezik sajtószabadság. A Riporterek Határok Nélkül által 2012-ben készített, a hivatásukkal összefüggő okok miatt munkavégzés közben meggyilkolt, illetve bebörtönzött újságírók számát közlő sajtószabadság-index 50 ilyen gyilkosságról és 147 bebörtönzésről tesz említést.

A szervezet világszerte folyamatosan nyomon követi és elítéli az információszabadság elleni támadásokat, küzd a cenzúra és az információszabadságot korlátozó törvények ellen, erkölcsi és pénzügyi támogatást nyújt az üldözött újságírók és családjaik számára, valamint anyagi támogatást kínál a háborús tudósítók számára biztonságuk fokozása érdekében. Az újságírók gyilkosainak és megkínzóinak bíróság elé állítása érdekében a hálózat 2002 óta jogi segítséget és bíróság előtti képviselést biztosít az áldozatoknak.

A szervezet a többnyelvű honlapján naprakész nyilvántartást vezet a sajtószabadság ellen a világban történő támadásokról, és internetes petíciókhoz gyűjt aláírásokat a bebörtönzött újságírók támogatása érdekében. A cenzúra megkerülésére a honlap időszakosan olyan cikkeket hoz nyilvánosságra, amelyeket az érintett országban nem közölhetnek, otthont ad olyan újságoknak, amelyeket hazájukban nem engednek megjelenni, és olyan fórumként szolgál, ahol a hatóságok által elhallgattatott újságírók kifejtethetik véleményüket.

A Szaharov-díjjal kitüntetett Riporterek Határok Nélkül szervezet segített más díjazottakat abban, hogy találkozzanak egymással, és tevékenységek összehangolását is végezte.

**REPORTERS
SANS FRONTIERES**
POUR LA LIBERTE DE L'INFORMATION

2006

Aljakszandr Milinkevics

Aljakszandr Milinkevicset, a belarusz demokratikus ellenzék vezetőjét, 2005 októberében az Egyesült Demokratikus Ellenzék közös elnökjelöltjévé választották. A 2006. március 19-i elnökválasztás kampányidőszakában több mint 100 ezer támogató aláírást gyűjtött össze.

Milinkevics valódi demokratikus jövőt követelt Fehéroroszország számára. Jelöltként lépett fel, és ezzel valós alternatívát mutatott fel Lukasenko elnök önkényuralmával szemben. Lukasenko győzelmét erőteljesen bírálta az ellenzék az országban és az országon kívül egyaránt, és az elnököt választási csalással vádolták. Miután Milinkevics kétségbe vonta a választási eredmény tisztaságát, különböző ürügyekkel letartóztatták, de nem helyezték vád alá.

Arra a kérdésre, hogy a Szaharov-díj elnyerése segítette-e politikai tevékenységét, Milinkevics azt válaszolta: „Csak belülről jövő változásokkal tehetjük országunkat demokratikussá és szabaddá. Ugyanakkor az európai vezetők által kinyilvánított szolidaritás nagyon fontos számunkra. Minél több támogatást kapunk az Európai Parlamenttől és az Európai Unió vezetőitől, a diktátor annál nehezebben tudja majd fenntartani elnyomását.”

Milinkevics nem indult a 2010. évi elnökválasztáson, mivel véleménye szerint a választási törvényben nem születtek olyan módosítások, amelyek lehetővé tették volna, hogy tisztességes, szabad és nyílt választásokat lehessen tartani Fehéroroszországban.

A Szaharov-díjas Milinkevics az Európai Parlament, agytrösztök és civil társadalmi szervezetek által szervezett számos emberi jogi konferencián vett részt. Előadásaiban aggodalmát fejezte ki a hatalmon lévő diktatórikus rezsim elnyomó politikáival kapcsolatban, és felhívta a figyelmet Belarusz kritikus gazdasági helyzetére, amelyben a növekvő költségvetési hiány egyértelműen függő helyzetbe taszítja az országot, elsősorban Oroszországgal szemben. Milinkevics felszólított Belarusz demokratikus fejlődésének előmozdítására, valamint az ország Európai Unióval és az Egyesült Államokkal való kapcsolatainak megerősítésére.

Fehéroroszországban az emberi jogok helyzete tovább romlott a 2010. évi választások óta. A hatóságok életbe léptettek egy olyan törvényt, amely büntetendőnek nyilvánítja az állam bírálatát. A jelenlegi rendszer tovább folytatja újságírók, aktivisták, valamint a rendszer egyéb bírálóinak elhallgattatását és bebörtönzését.

2007

Szalih Mahmúd Mohamed Oszman

Szalih Mahmúd Mohamed Oszman már több mint 20 éve biztosított ingyenes jogi képviseletet azok számára, akiket önkényesen tartanak fogva, kínoznak meg vagy akiknek súlyosan megsértik az emberi jogait Szudánban, amikor az Európai Parlament egyhangú döntéssel neki ítélte oda a Szaharov-díjat.

2007-ben Hans-Gert Pöttering, az Európai Parlament akkori elnöke a következőket mondta a Szaharov-díj átadásakor: „Az emberi méltóság nevében Szalih Oszman arról biztosítja azokat a mindenüket elvesztett, védtelen és megfélemlített férfiakat és nőket, akik feledésbe merültek, hogy a világnak tudomása van a szenvedéseikről. Az igazság nevében Szalih Oszman nap mint nap azért küzd, hogy a háborús bűnösöket mind nemzeti, mind nemzetközi szinten felelősségre vonják.”

„Dárfúrból származom, Jebel Marrában születtem, amely a dárfúri állam közepén található hegyvidéki régió. Sok éve dolgozom ügyvédként a szudáni Dárfúrban.

Munkám miatt letartóztattak és megkínoztak. A dárfúri milícia saját családtagjaimat is megkínozza és elűzte otthonukból. Munkám során sok-sok éven át ezreket képviseltem, akiknek a segítségemre volt szükségük a bíróságon. Több ezer megkínzott embert láttam; több ezer szexuálisan bántalmazott nővel és fiatal lánnyal találkoztam” – mondta Szalih Oszman a díj átvételekor.

Oszman tevékenyen részt vesz a Szudánban lakóhelyüket elhagyni kényszerült több millió ember védelmében. Feljegyezte az elkövetett bűncselekményeket, különös tekintettel Dárfúrra, valamint kampányt folytat annak érdekében, hogy a nemi erőszakot háborús bűncselekményként büntessék.

2005 és 2010 között a szudáni parlament ellenzékének tagja volt.

2008

Hu Csia

A kínai másként gondolkodó Hu Csiát a Szaharov-díj 20. évfordulóján tüntette ki az Európai Parlament a díjjal. Azt követően bebörtönözték, majd később szabadon bocsátották, miután számos alkalommal felszólított az 1989-es Tiananmen téri tömegmészárlás hivatalos kivizsgálására, valamint az áldozatok és családjaik kárenyhítésére. Hu Csia a HIV/AIDS problémájával is foglalkozott, amikor az még tiltott téma volt Kínában és több gyanús esetet „államtitokként” kezeltek.

Emellett egyik koordinátora a „mezítlábas ügyvédek” mozgalomnak, amely az emberi jogi jogvédőket védelmező jogi tanácsadók informális csoportja Kínában.

2007-ben konferenciahívás útján bátran tanúskodott az Európai Parlament Emberi Jogi Albizottsága előtt, és felhívta a figyelmet arra, hogy a kínai nemzetbiztonság egymillió ember ellen folytatott üldözést az emberi jogokért való küzdelmük miatt, és sokukat börtönbe, munkatáborokba vagy elmegyógyintézetbe zárták.

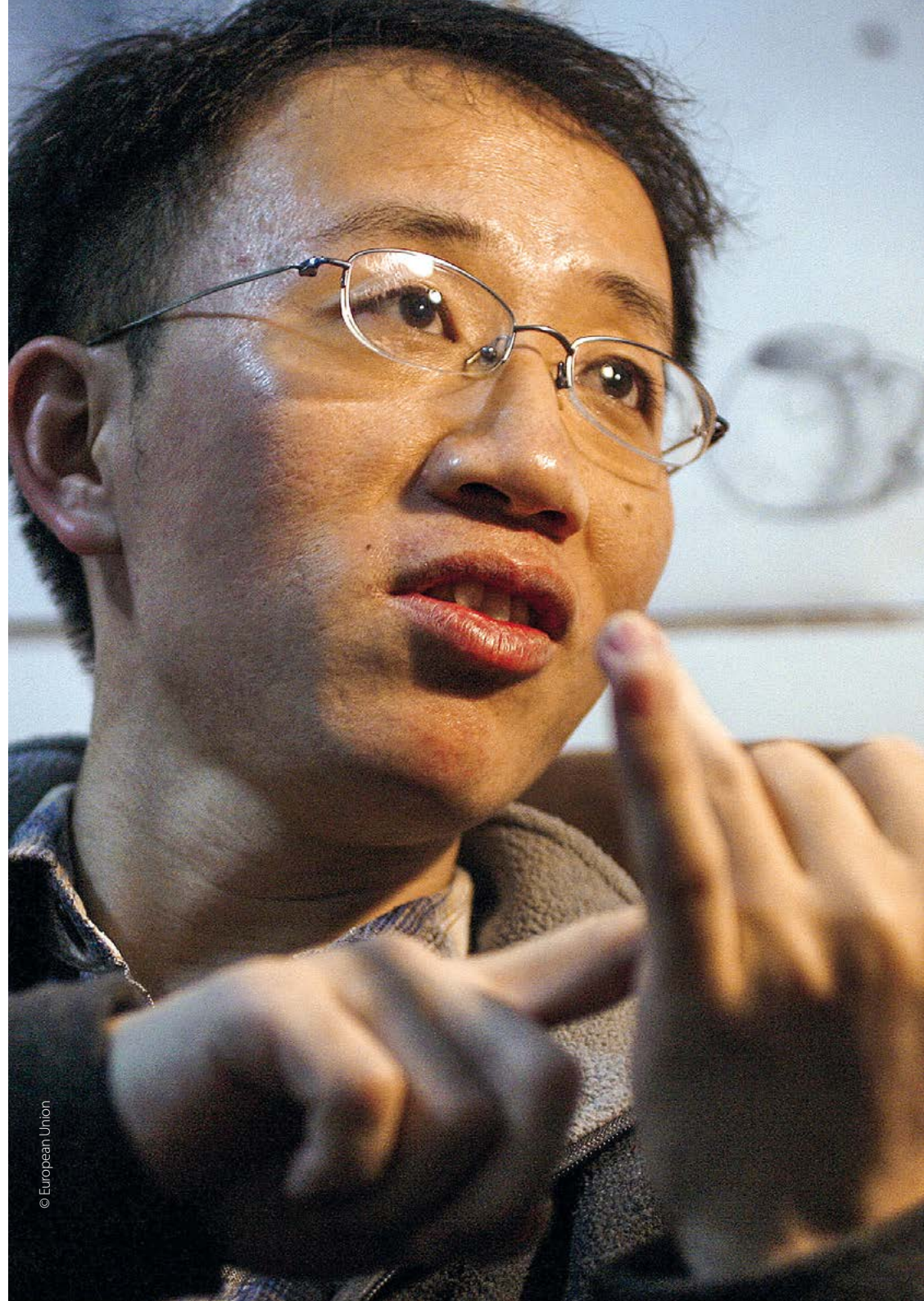
Ennek közvetlen eredményeként Hu Csiát 2007. december 27-én letartóztatták és „az államhatalom felforgatására való bujtogatással” vádolták meg. 2008. április 3-án három és fél éves börtönbüntetésre ítélték és egy évre megfosztották politikai jogaitól.

Amikor neki ítélték a Szaharov-díjat, az állambiztonság emberei nyomást gyakoroltak rá – többek között a szülein keresztül –, hogy ne fogadja el.

Hu Csia bátorságot tanúsítva elfogadta a díjat, amelyre Kína számára fontos díjként tekintett. Felesége, Cen Csin-jan (akit vele együtt 2007-ben szintén jelöltek a díjra) Hu Csia nevében küldött videóüzenetében kijelentette, hogy a férjének adományozott Szaharov-díj megerősítést jelent a kínai emberi jogi jogvédők számára az emberi jogok érvényesítésének hosszú és fáradságos útján, amely célért ők és családtagjaik rendkívül magas árat fizetnek.

Az Európai Parlament elnökéhez címzett, 2012. júliusi levelében Hu Csia kifejezte, hogy a díj „rendkívüli elismerést” jelent, amely „ösztönzést nyújtott számomra és nagymértékben javított a börtönben velem szemben tanúsított bánásmódon”.

2011-ben szabadon engedték, és jóllehet gyakran kell zaklatást, veréseket és önkényes letartóztatásokat elviselnie, Hu Csia azóta is szókimondó másként gondolkodó és a kínai változások szószólója.

2009

Memorial

2009-ben a Memorial és az összes többi oroszországi emberi jogi aktivista nevében Oleg Orlov, Szergej Kovaljov és Ljudmila Alekszejeva vehette át a Szaharov-díjat.

A Memorial polgárok informális csoportjaként jött létre 1988-ban. Andrej Szaharov egyike volt alapító tagjainak. A Memorial tevékenységének középpontjában a fegyveres konfliktusok által súlytott területek állnak a volt Szovjetunió utódállamaiban, ahol figyelemmel kíséri és nyilvánosságra hozza az emberi jogok szisztematikus megsértésének eseteit.

A szervezetet folyamatos nyomás alatt tartják az orosz hatóságok, tagjai és közeli munkatársai fenyegetések árnyékában élnek, és az elrablás vagy akár a gyilkosság veszélye fenyegeti őket.

2013-ban, egy 2012. novemberben elfogadott jogszabály alapján, amely az országon kívülről érkező finanszírozásban részesülő civil szervezetek, „külföldi ügynökként” való nyilvántartásba vételét írja elő, az ügyészség tisztviselői átkutatták a Memorial irodáit. A Memorial ellenállt a nyomásnak és nem vetette magát nyilvántartásba külföldi ügynökként. Az ügyészség akcióját bíróságon támadta meg, de első fokon a bíróság jogszerűnek ítélte a házkutatást.

Oleg Orlov, a Memorial tanácsának tagja, aki 1994 óta a Memorial egyik vezetője,

Csecsenföldön dolgozott veszélyes, háborús körülmények között. 2007-ben Orlovot Ingusföldön elrabolták, megverték és halállal fenyegették a kormány emberei.

Jelenleg Szergej Kovaljov az orosz Memorial szervezet elnöke. Kovaljov 10 évet (1974–1984) töltött munkatáborban és száműzetésben „A jelen eseményeinek krónikája” című szamizdat kiadvány szerkesztéséért. Ő vezette azt a bizottságot, amelynek 1995-ben sikerült tárgyalások útján elérnie közel 2000 személy szabadon bocsátását, akiket csecsen lázadók a budjonnovszki kórházban tartottak fogva. A bizottságnak Orlov is tagja volt. Ez a támadás jelentette az első csecsen háború végét, és ez volt az egyedüli olyan alkalom, amikor egy terrorcselekmény nem a túsok tömeges legyilkolásával ért véget Oroszországban.

Ljudmila Alekszejeva a Moszkvai Helsinki Csoport vezetője és társalapítója. Az 1927-es születésű Alekszejeva egyike a szovjet idők azon másként gondolkodóinak, akik még mindig tevékenykednek a modern Oroszországban. A letartóztatott másként gondolkodók számára biztosított tisztességes eljárásért és azok médiában történő objektív bemutatásáért folytatott kampányainak köszönhetően vált ismertté.

2010

Guillermo Fariñas

Guillermo Fariñas a pszichológia doktora, független újságíró és kubai másként gondolkodó, aki az évek során már 23 alkalommal folytatott éhségsztrájkot tiltakozásul a kubai rezsim ellen, azzal a céllal, hogy országában békés politikai változások menjenek végbe és megvalósuljon a szólásszabadság és a véleménynyilvánítás szabadsága.

Újságíróként megalapította a Cubanacán Press elnevezésű független hírügynökséget, azzal a céllal, hogy tájékoztassák a világ más részén élőket a Kubában bebörtönzött politikai foglyok sorsáról, de végül a hatóságok nyomására a hírügynökség bezárására kényszerült.

2010 februárjában, Orlando Zapata vitatott halálát követően, Fariñas éhségsztrájkba kezdett, amelyet egészen 2010 júliusáig folytatott, amikor is a kubai kormány bejelentette 52 politikai fogoly szabadon bocsátását. Akkorra Fariñas, aki a sok éves bebörtönzés miatt betegségben szenvedő politikai foglyok szabadon engedését követelte, már több mint 130 napja nem vett magához sem ételt, sem italt.

Guillermo Fariñas nem tudott részt venni a Szaharov-díj 2010. évi díjátadó ünnepségén az Európai Parlamentben, mert nem kapott engedélyt Kuba elhagyására. 2012 júliusában Oswaldo Payá, egy másik Szaharov-díjas kubai másként gondolkodó temetésén letartóztatták, és rövid ideig fogva tartották.

Miután a kubai kormány enyhített a kubaiak utazási korlátozásain, és 2013. áprilisban visszatértek az országba az „Asszonyok fehérben” mozgalom tagjai európai parlamenti látogatásukról, 2013. július 3-án megkésve, de sor került a Guillermo Fariñasnak korábban odaítélt Szaharov-díj ünnepélyes átadására.

„Nem azért vagyok ma itt, mert alapvetően megváltozott volna a helyzet, hanem a modern világ realitásai tették lehetővé, hogy itt lehessenek, és mindenekelőtt a kubaiak egyre erősödő polgári ellenállása, amely arra kényszerítette a rendszert, hogy akképpen járjon el, ahogyan *A párducson* a legendás Don Fabrizio herceg mondja: »változtass meg valamit, hogy semmi se változzon«” – mondta Fariñas a díj átvételekor.

„Nem nézhetjük közömbösen
az arab világ fiataljainak tetteit,
akik most méltóságukért és
szabadságukért harcolnak.”

Szalíma Gazáli

2011

Mohamed Buazízi

Mohamed Buazízi Sidi Bouzid-i piaci árus legendává vált Tunéziában és az arab világban, és a tunéziaiak demokráciáért és szabadságért folytatott küzdelmének jelképe lett. 2011. január 4-én halt meg 26 évesen, miután felgyújtotta magát tiltakozásul a rendszer ellen, amely nem engedte, hogy tisztességes megélhetést biztosítson saját maga és családja számára. Mohamednek számos alkalommal kellett zaklatást elszenvednie a tunéziai rendőrség tagjaitól. Megpróbálta kiharcolni az igazát, de ez nem sikerült neki. Megalázták és reményvesztetté vált. Kétségbeesésében vetett véget az életének.

Halála nyomán felkelés tört ki, amely Zín el-Ábidín ben Ali elnök kormányának megdöntéséhez vezetett.

Mohamed Buazízi tette népforradalmat robbantott ki, amely az arab világ más részein is alapjaiban rázta meg az önkényuralmi rendszereket. Az arab fiatalok számára világossá vált, hogy nem kell többé csendesen tűnniük az igazságtalanságokat, a korrupciót és az önkényuralmat: hangot adhatnak csalódottságuknak és harcolhatnak méltóságukért. A Mohamed Buazízi elkeseredett tettét követő népfelkelés által kiváltott reményteli hangulat azonban Tunéziában és más arab országokban is alábbhagyott, mivel már látható a rideg valóság, azaz hogy az arab tavaszt követően Tunéziában és máshol sem lett jobb az élet egyik napról a másikra.

2011

Ali Farzat

Ali Farzat neves szír politikai satíráíró, az arab világ egyik legismertebb kulturális személyisége. 1941-ben született Hamában. Farzat több mint 15 000 karikatúrát jelentetett meg szíriai és nemzetközi újságokban – olyan rajzokat, amelyek Szíriában feszegették a véleménynyilvánítás szabadságának határait.

Amikor 2011-ben az arab tavasz felkelései nyomán Szíriában is tiltakozni kezdtek Bassár el-Aszad rendszere ellen, az emberek Farzat rajzait lengették az utcákon. A rendszerrel szemben megfogalmazott bírálata miatt álarcos emberek Damaszkuszban a nyílt utcán brutálisan megverték, majd halottnak véelve otthagyták. Az „urainak tiszteletére intő figyelmeztetés” során (ahogyan az álarcosok nevezték a tettüket) mindkét kezét eltörték.

Ali Farzat nemcsak azt érte el, hogy újra tudja használni a kezeit, hanem a félelem gátját is áttörte, hogy szavai és művészete révén a rezsim egyik legszókimondóbb kritikusaként váljon.

Nem ért egyet azzal, hogy Szíriában polgárháború zajlik. A 2013-as Oslói Szabadság Fórumon kifejtett véleménye szerint a helyzet a következő: egyik oldalon áll a rendszer és külföldi szövetségesei (Oroszország, Irán, a Hezbollah), míg a másik oldalon ott áll a szír nép.

Mivel 2011-ben kuvaiti kezelése miatt nem tudott részt venni a Szaharov-díj átadó ünnepségén, a díjat a Szaharov-hálózat 2012 októberében az Európai Parlamentben tartott nyilvános vita keretében vette át, ahol az Európai Parlament elnökével és más díjazottakkal eszmecsere folytattak a szíriai felkelésről és a demokrácia arab tavasz utáni jövőjéről. Szaharov-díjasként az Európa Tanács Demokrácia Világfórumának első ülésén is felszólalt. Farzat szerint, jóllehet Szíriában még zajlik a forradalom, már megnyerték, ugyanis már nincs visszaút.

Ali Farzatot, akit számos emberi jogi díjjal kitüntettek, a Time magazin 2012-ben beválasztotta a világ 100 legbefolyásosabb embere közé.

2011

Aszma Mahfúz

Aszma Mahfúz 1985-ben született egyiptomi aktivista, aki szembeszállt az internetes aktivistákat elnyomó Mubarak-rezsimmel, amikor a különböző online közösségi oldalakon keresztül felhívást intézett az egyiptomiakhoz, hogy a 2011. január 25-én a Tahrír téren tartott békés tüntetésen való részvételükkel követeljék a nekik járó szabadságot, méltóságot és emberi jogokat. A videó terjedt az interneten és hasonló videók sorát ihlette, aminek eredményeképpen több száz ezren foglalták el a Tahrír teret, hangosan követelve, hogy Hoszni Mubarak vessen véget harminc éve tartó uralmának, amit Mubarak 2012. február 11-én meg is tett. Második videójában Aszma Mahfúz a következő üzenetet hirdette: „Ha férfinak gondolsz magad, tarts velem január 25-én! Aki azt mondja, hogy a nők ne menjenek tiltakozni, mert megverik őket, legyen benne annyi becsület és férfiasság, hogy január 25-én velem jön. Aki azt mondja, hogy nincs értelme, mert csak tucatnyi lesznek ott, annak azt üzenem: »Ennek te vagy az oka, áruló vagy, csak úgy mint az elnök és minden biztonsági tiszt, aki az utcán bennünket bántalmaz.«”

Később, 2011-ben Aszma Mahfúzt – az Április 6. ifjúsági mozgalom egyik alapítóját – letartóztatták és az egyiptomi katonai vezetők rágalmozásával vádolták meg, akiket „kutyák tanácsának” nevezett. Ezért katonai bíróság elé állították, de később óvadék ellenében szabadon engedték. 2011. október 23-án az Occupy Wall Street mozgalom melletti kiállásként Mahfúz informális képzést tartott a Liberty plázában.

Ő volt a Szaharov-hálózat által 2012 októberében a brüsszeli Európai Parlamentben tartott vita egyik fő előadója. Beszédében szólt az egyiptomi helyzet forradalom utáni alakulásáról, valamint a demokrácia arab országokbeli jövőjéről az arab tavaszt követően.

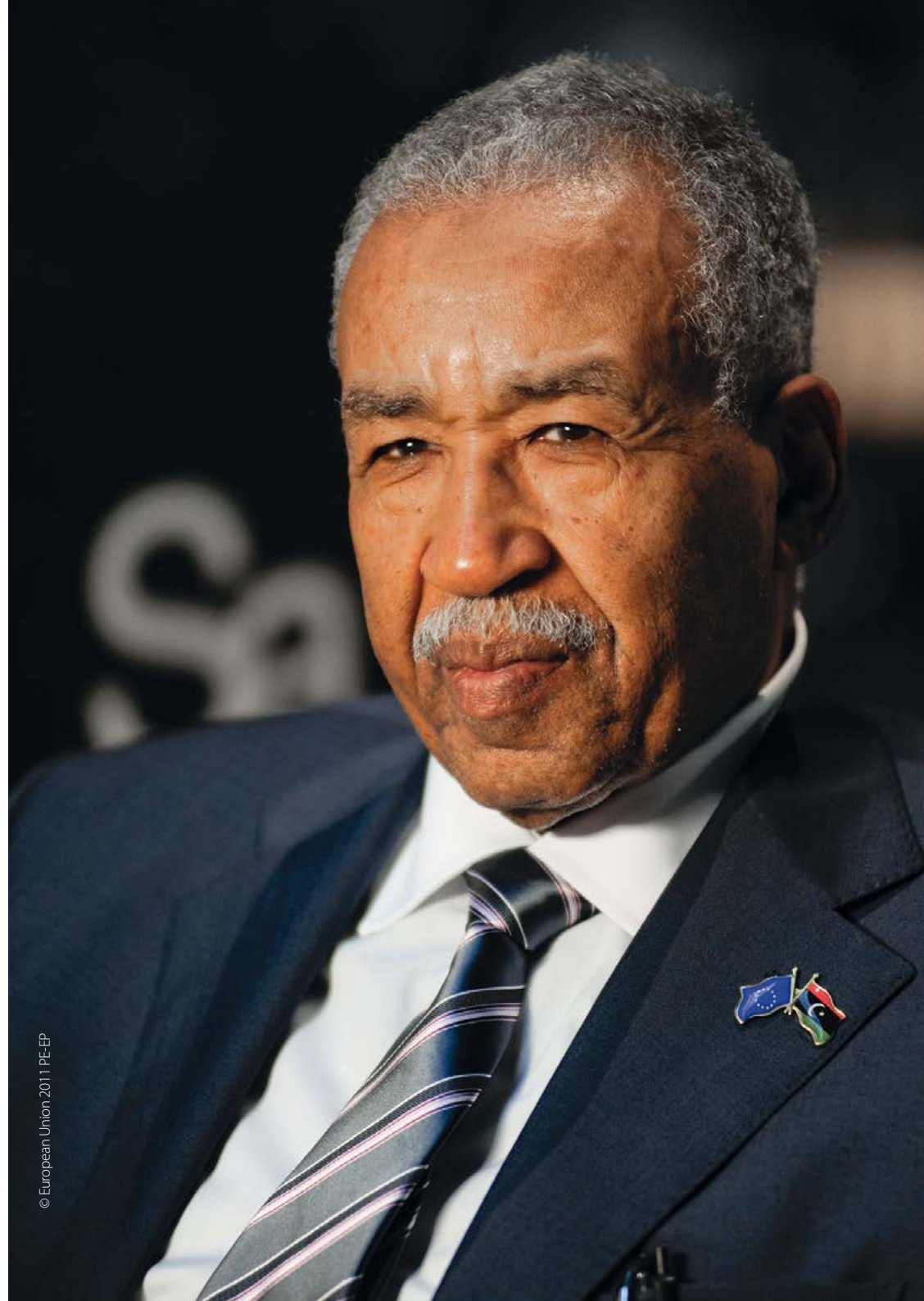
2011

Ahmed asz-Szanúszí

Az 1934-ben született Ahmed asz-Szanúszí Líbia világnézeti okokból leghosszabb ideje bebörtönzött foglya. 1970-ben egy Kadafi-rezsim elleni puccskísérletben való összeesküvéssel vádolták meg, és emiatt 31 évet töltött börtönben. Több tucat más politikai fogollyal együtt 2010 augusztusában engedték szabadon. A 2011-ben, a Kadafi-rezsim forradalom általi megdöntése után felállított Átmeneti Nemzeti Tanács tagjaként ő lett a politikai foglyokért felelős személy. Most is bátran tovább dolgozik az emberi jogok és a jogállamiság Líbiában történő előmozdítása érdekében, és a líbiai népnek adományozott kitüntetésként gondol az általa átvett Szaharov-díjra.

„Ez a díj óriási szimbolikus és erkölcsi értékkel bír – mondta a díj átvételekor. – További ösztönzést ad a számunkra mindig is fontosnak tartott értékek megszilárdításához és az egyenlőségen alapuló demokratikus jogállam megteremtéséhez, amelyben a nők szabadon szavazhatnak, jelöltként indulhatnak a választásokon, és hallathatják hangjukat.”

2012 októberében a Szaharov-díj hálózat által az Európai Parlamentben megrendezett vitán szólt a líbiai forradalom és fegyveres konfliktus utáni helyzetről, valamint a demokrácia arab országokbeli jövőjéről az arab tavaszt követően. Ahmed asz-Szanúszí Szaharov-díjasként meghívást kapott az Európa Tanács Demokrácia Világforumának első ülésére, ahol beszédében elítélően szólt arról, hogy Líbiában nem működik hatékony kormányzás, és felhívta a figyelmet az emberrablásokra, a kínzásokra, a lakosság folyamatos megfigyelésére és zsarolására, amelyek gyakori jelenségek a líbiai társadalomban. Elmondta, hogy amikor szövetségi rendszer létrehozását sürgette Líbiában, különösen az imámok hazaárulással vádolták. Ahmed asz-Szanúszí szerint ezekkel a vádakkal egyértelműen a javaslatának félreértelmezését akarták elérni és azt, hogy bemocskolják mindazok jó hírnevét, akik javítani akarnak a helyzeten.

2011

Razan Zajtúna

Razan Zajtúna szír újságíró és emberi jogi ügyvédnő, aki két évvel a Szaharov-díj neki ítélését követően még mindig rejtőzni kényszerül Szíriában, miközben az országban tombol a háború.

Amikor Jerzy Buzek, az Európai Parlament elnöke őt jelentette be a 2011. évi Szaharov-díj díjazottjaként az arab tavasz társdíjazottjaival – többek között Aszma Mahfúzzal – együtt, ezt mondta: „E két fiatal hölgy nemcsak csodálatunkat és tiszteletünket vívta ki, de jobb kilátásokat is teremtett a jövőjük számára. Jelölésük a nők által az arab tavasz eseményeiben betöltött meghatározó szerep elismerését jelenti.”

Az 1977-ben született Razan Zajtúna 2001-ben kezdett ügyvédként praktizálni politikai foglyok védőügyvédjeként. Másokkal együtt megalapította az Emberi Jogi Egyesületet Szíriában, amelynek 2004-ig aktív tagja volt.

2005-ben létrehozta a „Szíriai Emberi Jogi Információs Link”(SHRIL) internetes platformot, amely a szíriai rezsím által elkövetett emberi jogi jogsértések adatbázisaként szolgál, és amelyen keresztül figyelmeztetni tudja azokat az emberi jogi jogvédőket, akiket veszély fenyeget.

Zajtúna emellett és a Szír Politikai Foglyok Családjait Támogató Bizottság aktív tagja, és a szíriai forradalom 2011 áprilisában létrehozott helyi koordinációs bizottságainak alapító tagja.

2011 májusában a légierő hírszerző szolgálata berontott damaszkuszi otthonába, és számos dokumentuma és személyes tárgya mellett férje testvérét, Aburrahman Hammadát (aki éppen látogatóként volt ott) szintén magukkal vitték túszként, hogy a menekülésben lévő párra kicserélhessék. Ezt követően Razan Zajtúna férjét, Wail Hammadát is letartóztatták, és a két fivért három hónapig magánzárkában őrizték, majd szabadon bocsátották őket.

Razan Zajtúna a Szaharov-díjat a kis Gijátnak, egy barátja és aktivistatársa, a 26 éves korában halálra kínzott Giját Matar újszülött gyermekének ajánlotta fel. Giját Matar már nem láthatta megszületett gyermekét.

Razan nem hajlandó addig elhagyni Szíriát, amíg a harcok be nem fejeződnek az országban és rezsímet meg nem buktatják.

2012

Naszrin Szotudeh

Naszrin Szotudeh a Szaharov-díj odaítélésekor hatéves börtönbüntetésének második évét töltötte Irán hírhedt evini börtönében.

Bűne azt volt, hogy bátran védelmére kelt a 2009-es elnökválasztás eredményei miatt kitört tömeges zavargások során letartóztatott tiltakozóknak, akik választási csalást sejtettek. Először magánzárkába került és héthetes éhségsztrájkot folytatott tiltakozásul a családjára gyakorolt nyomás és a 12 éves lányára előírt utazási tilalom ellen. A tilalmat később feloldották és Naszrin abbahagyta az éhségsztrájkot, azzal a fenntartással, hogy ismét éhségsztrájkba kezd, ha férjét, aki még ma sem utazhat, bíróság elé állítják.

És bár rendkívül legyengült állapotba került, erőt és bátorságot tudott gyűjteni ahhoz, hogy emlékezetes üzenetet küldjön az Európai Parlamentnek, amelyet barátja és kollégája, a Nobel-díjas Sirin Ebadi olvasott fel a díjátadó ünnepségen.

„Az emberi jogok és a jogok biztosításának módjai terén sok előrelépés történt, de mégis, e jogok érvényesítése nagyrészt a kormányok szándékától függ, akik az emberi jogok legdurvább megsértői” – jelentette ki Naszrin Szotudeh.

Miközben felszólított az emberi jogok egyetemes biztosítására, úgy vélte, e jogok megsértése az alapvető oka a Közel-Keleten végigsöpörő forradalomhullámnak. Az emberi jogi jogvédőknek és politikai foglyoknak a következőt üzent: „Önmagához hasonlóan én is tudom, hogy hosszú és göröngyös út vezet a demokráciához.”

„Csak emlékeznünk kell arra, hogy ugyanazokban az években, amikor Martin Luther King faji megkülönböztetés ellen vívott küzdelme meghozta gyümölcsét, a világ másik részén Nelson Mandelát – szintén a faji megkülönböztetés elleni küzdelme miatt – közel harminc évre börtönbe zárták. Majd abban az évben, amikor szabadon bocsátották, egy harcos nőt közel két évtizednyi házi őrizettel sújtottak. Burmában a szabadságért folytatott küzdelméért.

Most, hogy Ang Szan Szú Csit már nem tartják fogva, szabadságra vágyó és ennek érdekében kizárólag békés eszközökkel fellépő irániakat ítéltek hosszú börtönbüntetésekre, csak mert szabadon akarnak élni. Ezek mind az igazság jelei. A szabadság fátylaja egyik kézből a másikba kerül, de soha nem alszik ki.”

© Handout/afp/European Union 2012 EP

2012

Dzsafar Panahi

Dzsafar Panahi filmrendező, akit húsz éve eltiltottak a filmkészítéstől. Az iráni ellenzéki zöld mozgalom szókimondó támogatója, Ahmadienezád elnök kritikusa, hathónapos börtönbüntetést kapott az „Iszlám Köztársaság elleni uszításért”. Jelenleg is jogbizonytalanságban él, nem hagyhatja el az országot, nem beszélhet a sajtó képviselőivel és folyamatosan fennáll bebörtönzésének veszélye.

A realista és humánus életfelfogású, 51 éves Dzsafar Panahi munkájában az iráni gyermekek, szegények és – kivált az iszlám forradalom óta – a nők életének nehézségére hívta fel a figyelmet, magára vonva az iráni hatóságok haragját és cenzúráját. Díjnyertes filmjeit Iránban betiltották, és Panahit nem egyszer börtönbe zárták miattuk. 2010-ben feleségével, lányával és 15 barátjával együtt letartóztatták, majd később szabadon engedték. 2011-ben leforgatta az „Ez nem egy film” (This is not a film) című alkotását, amelyben ő maga ül a konyhaasztalnál és ügyvédjével beszél, miközben várja, hogy érte jöjjenek és börtönbe vigyék.

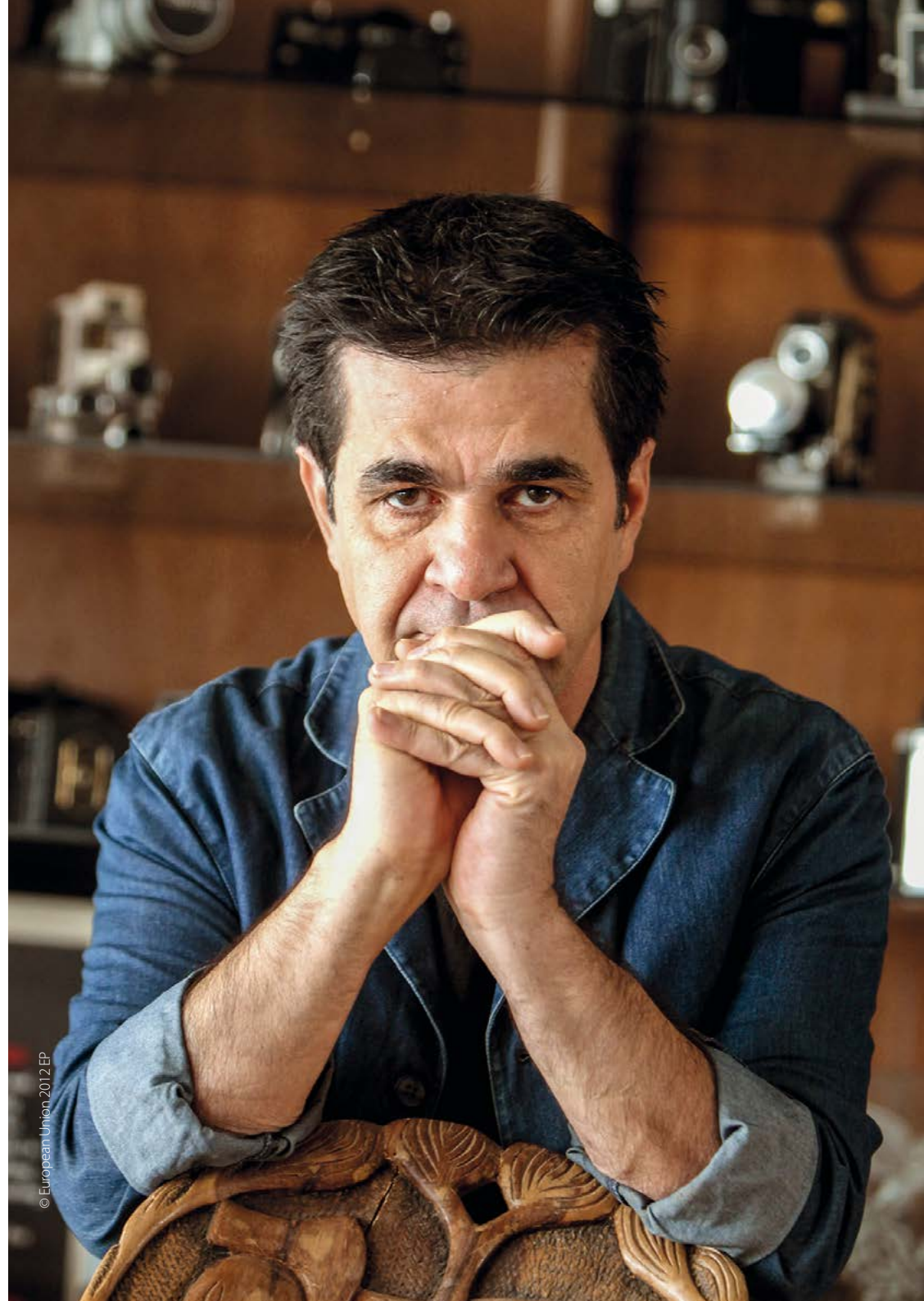
„A gondolat szabadságáért járó Szaharov-díj 2012-ben Naszrin Szotudehnek és Dzsafar

Panahinak történő odaítélése a szolidaritás és a csodálat üzenetét hordozza egy olyan nő és egy olyan férfi iránt, akiket nem tört meg a félelem és a megfélemlítés, és akik úgy döntöttek, hogy országuk sorsát a maguk sorsa elé helyezik” – mondta Martin Schulz, az Európai Parlament elnöke.

Panahit leánya, Solma és Serge Toubiana, francia filmrendező képviselte az Európai Parlamentben a Szaharov-díj díjátadó ünnepségén, ahol barátja, az ünnepelt filmrendező Costa-Gavras olvasta fel beszédét.

„Két éve, amikor ítéletet hoztak az ügyemben, egy barátom azt kérdezte tőlem, mi a pontos jelentése ennek az ítéletnek – mondta el Panahi. – E barátom szerint az ítélet azt üzenete számomra, hogy meneküljek el a hazámból és soha ne térjek vissza.

Nyilvánvalóan maradtam, annak ellenére, hogy többé nem vihetem be a kamerámat a társadalom szívébe és nem foglalkozhatok azzal az egyetlen dologgal, amihez értek: a filmkészítéssel. A filmkészítő számára egyenlő a lassú halállal, ha nem készíthet filmeket.”

„A szabadság fáklyája egyik kézből a
másikba kerül, de soha nem alszik ki.”

Naszrin Szotudeh

Európai Unió: az Európai Parlament szerepe az emberi jogok terén

A legfrissebb közvélemény-kutatások szerint az uniós polgárok úgy vélik, hogy az emberi jogok olyan értéket képviselnek, amelyet az Európai Parlamentnek kiemelten védenie kell. Az Európai Parlament gyakran tesz konkrét kezdeményezéseket, többek között a kínzás megszüntetése, az emberi jogi jogvédők védelme, a konfliktus megelőzése, a nők és gyermekek jogainak előmozdítása, a kisebbségek védelme, a bennszülött népek és a fogyatékkal élők jogainak védelme érdekében. Aktívan támogatja a kivégzésekre vonatkozó ENSZ-moratóriumra és a halálbüntetés egész világon való eltörlésére irányuló kampányt, valamint a Nemzetközi Büntetőbíróság küzdelmét a népirtás, a háborús bűnök és az emberiség ellen elkövetett bűncselekmények büntetlenségével szemben. Az Európai Unió Alapjogi Ügynökségének célja, hogy biztosítsa az emberek alapvető jogainak védelmét és az emberi méltóság megőrzését.

Az emberi méltóság tiszteletben tartása, a szabadság, a demokrácia, az egyenlőség, a jogállamiság és az emberi jogok védelmének elvét az Európai Unióról szóló szerződés foglalja magában. Ez az elv jogilag kötelező erővel bír. Az ezen értékeket súlyos megsértő tagállamok – az Európai Parlament hozzájárulásával – az EU szerződéseiből eredő jogok felfüggesztésével szembesülhetnek.

Az emberi jogokat a Európai Unió Alapjogi

Chartája tartalmazza, amely 2009-ben, a Lisszaboni Szerződéssel lépett hatályba. Ez a szerződés ezenkívül jogalapot biztosított az EU egésze számára, hogy az emberi jogok európai egyezményének (EJEE) részes felévé váljon. Az EU mind a 28 tagállama ratifikálta az egyezményt. Az, hogy az EU csatlakozik az emberi jogok európai egyezményéhez, bezár egy kiskaput az emberi jogok védelme terén és fokozza az összhangot az Európa Tanács és az EU emberi jogi rendszerei között.

A közös kül- és biztonságpolitikában és az együttműködési politika kidolgozása során az uniós jog célkitűzése „a demokrácia és a jogállamiság fejlesztése és megerősítése, valamint az emberi jogok és az alapvető szabadságok tiszteletben tartása”. E célkitűzéseket egyértelműen beépítették az uniós jogba, nagyrészt az Európai Parlament munkájának köszönhetően. Az Európai Unió harmadik országokkal fenntartott kapcsolataiban köteles előmozdítani a demokráciát, a jogállamiságot, az emberi jogok és alapvető szabadságok egyetemességét és oszthatatlanságát, az emberi méltóság tiszteletben tartását, az egyenlőség és szolidaritás elvét, valamint az Egyesült Nemzetek Alapokmánya és a nemzetközi jog alapelveinek tiszteletben tartását.

A Külügyi Bizottság keretében működő Emberi Jogi Albizottság felelős az emberi jogokkal kapcsolatos parlamenti munkáért. Jelentéseit

és állásfoglalásait a Külügyi Bizottság fogadja el. A Fejlesztési Bizottság szintén rendszeren megvitatja az emberi jogok fejlődő országokbeli helyzetét.

A Parlament plenáris ülése havonta napirendre veszi a harmadik országokban elkövetett emberi jogi jogsértések sürgős eseteit, különös tekintettel az egyéni esetekre. Az Európai Parlament állásfoglalásai gyakran az Európai Unió Tanácsa, az Európai Bizottság és az Európai Külügyi Szolgálat által végrehajtott intézkedések alapjául szolgálnak, és esetenként közvetlen hatást gyakorolhatnak az érintett kormányok intézkedéseire.

A Parlament jogalkotói hatáskörei lehetővé teszik a harmadik országokkal kötendő megállapodások megakadályozását, ha ezek az országok súlyosan megsértik az emberi jogokat és a demokratikus elveket. A Parlament megköveteli a megállapodásokba szisztematikusan felvett emberi jogi záradékok szigorú betartását. 2011 áprilisában a Parlament felszólította az EU-t az EU és Szíria között társulási megállapodással kapcsolatos tárgyalások felfüggesztésére. 2011 szeptemberében részlegesen felfüggesztették az EU Szíriával kötött együttműködési megállapodását mindaddig, „amíg a szíriai hatóságok véget nem vetnek az emberi jogok szisztematikus megsértésének”.

Az EU minden évben jelentést ad ki az emberi

jogok és a demokrácia világbeli helyzetéről, amelyet a Parlament megvizsgál. A Parlament ezenkívül megerősítette az emberi jogok védelmezésében betöltött szerepét azáltal, hogy támogatja a parlamenti demokráciát és a parlamenti politikai párbeszédet, meghallgatásokat szervez harmadik országbeli civil társadalmi szervezetek képviselői számára, és ad hoc küldöttségeket küld, hogy azok a terepen mérjék fel az emberi jogok helyzetét. Az Európai Parlament és a harmadik országok közötti politikai párbeszéd legfőbb fórumai a következők: az AKCS–EU Közös Parlamenti Közgyűlés, az Unió a Mediterrán Térségért Parlamenti Közgyűlés, az Euro–Latin-amerikai Parlamenti Közgyűlés (EuroLat), valamint a kelet-európai partnerekkel működő Euronest Parlamenti Közgyűlés.

A Parlament költségvetési hatáskörei révén jelentős mértékben növelte a demokráciát támogató és emberi jogi programok tekintetében előirányzott forrásokat, és elérte, hogy a demokrácia és az emberi jogok világszintű előmozdításának finanszírozási európai eszköze (EIDHR) folytassa működését.

E kulcsfontosságú pénzügyi és szakpolitikai eszköz révén az EU hozzájárul a demokrácia és a jogállamiság fejlesztéséhez és megszilárdításához, az emberi jogok és az alapvető szabadságok világszerte történő tiszteletben tartásához, valamint az emberi jogi jogvédők támogatásához és védelméhez az egész világon.

Az Európai Parlament címei:

PARLEMENT EUROPÉEN | EUROPEES PARLEMENT
Rue Wiertz, 60, B-1047 BRUXELLES
Wiertzstraat, 60, B-1047 BRUSSEL
Telefon: +32/2.284 2111
Fax: +32/2.230 6933

PARLEMENT EUROPÉEN
Plateau du Kirchberg
BP 1601 | L-2929 LUXEMBOURG
Telefon: +352/4300 1
Fax: +352/4300 24842

PARLEMENT EUROPÉEN
1, avenue du Président Robert Schuman
BP 1024F | F-67070 STRASBOURG CEDEX
Telefon: +33/388.17 4001
Fax: +33/388.17 4860

Bővebb információk a következő honlapon állnak rendelkezésre:

www.europarl.europa.eu
www.europarl.europa.eu/sakharov

